

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS

TA'LIM VAZIRLIGI

**«TASDIQLAYMAN»
GulDU o`quv ishlari
bo`yicha prorektor
F. Sharipov**

«__» ____ 2018

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI

BOSHLANG'ICH VA MAKTABGACHA TA'LIM METODIKASI KAFEDRASI

ONA TILI VA ADABIYOT

fani bo`yicha

ISHCHI O'QUV DASTURI

-100000 Bilim sohasi: gumanitar
-140000 Ta'lim sohasi: o'qituvchilar tayyorlash va pedagogika fani
-5111700 Ta'lim yo'nalishi: Boshlang'ich ta'lim va sport-tarbiyaviy ish

Bosqish: I-IV
Semestr: I, II, III, IV, V, VI, VII

Umumiy o'quv soati – 712
Shu jumladan:
Ma'ruza – 190
Amaliy mashg'ulot – 228
Mustaqil ta'lim – 294

GULISTON – 2018

Fanning ishchi o'quv dasturi namunaviy o'quv dasturi va o'quv rejasiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar: Yodgorov H. – «Boshlang'ich va maktabgacha ta'lim metodikasi» kafedrası dotsenti _____ (imzo)

Abdullayev J. – «Boshlang'ich va maktabgacha ta'lim metodikasi» kafedrası dotsenti _____ (imzo)

Dushayeva G. - «Boshlang'ich va maktabgacha ta'lim metodikasi» kafedrası o'qituvchisi _____ (imzo)

Saymuratova I. - «Boshlang'ich va maktabgacha ta'lim metodikasi» kafedrası o'qituvchisi _____ (imzo)

Taqrizchi: SHaripov F. – filologiya fanlari nomzodi _____ (imzo)

Fanning ishchi o'quv dasturi «Boshlang'ich va maktabgacha ta'lim metodikasi» kafedrasining 2018 yil « ____ » 08. dagi 1-sonli majlisida ko'rib chiqilib, fakultet Kengashida ko'rib chiqish uchun tavsiya qilindi.

Kafedra mudiri

B. Rahimov

Fanning ishchi o'quv dasturi «Pedagogika» fakulteti Kengashining 2018 yil « ____ » 08. dagi «1»- sonli majlisida tasdiqlandi.

Fakultet
Kengashi raisi:

M. Mamatqulov

Kelishildi:

O'quv ishlari bo'yicha prorektor: **dots. F. Sharipov**

KIRISH

Mazkur ishchi dastur dasturi umumiy tilshunoslik fani haqida qisqacha ma'lumot, o'zbek tili leksikologiyasi, frazeologiyasi, leksikografiyasi, hozirgi o'zbek adabiy tilining lug'at tarkibi, fonetik tizimi, grafikasi, orfografiyasi, orfoepiyasi, grammatik qurilishi, morfologiyasi, sintaksisi, punktuatsiyasi, o'zbek tili uslublari, bolalar adabiyoti va bolalar folklori, maktabgacha, maktab va katta yoshdagi bolalar kitobxonligining o'ziga xos xususiyatlari, o'zbek va jahon bolalar adabiyoti haqidagi ma'lumotlarni qamrab olgan.

Fanning maqsad va vazifalari

Fanning asosiy maqsadi- bo'lajak bog'cha tarbiyachilariga ona tilining fonetik xususiyatlari, talaffuz me'yorlari, lug'at (leksik) boyligi, imlo qoidalari va grammatik qurilishi yuzasidan nazariy bilim berish, bolalar adabiyoti va bolalar folklori, o'zbek va jahon bolalar adabiyoti haqida ma'lumot berish, talabalarning og'zaki va yozma nutqini o'stirish va savodxonligini oshirish, takomillashtirish yuzasidan amaliy malaka hosil qilishdir.

Fanning vazifasi- ona tilining barcha bo'limlari yuzasidan talabalarga nazariy bilimlar berish va amaliyotda qo'llashga o'rgatish, ona tilining davlat tili maqomini olishi hamda "Ta'lim to'g'risida"gi qonun materiallariga tayanish bilan bog'liq bo'lgan o'zgartishlarni yetkazish, o'zbek va jahon bolalar adabiyotining rivojlanish davrlarini tahlil qilish, jahon va o'zbek bolalar adabiyoti namoyandalarining ijodini o'rganish, o'zbek va jahon bolalar folklori namunalarini o'rganish, maktabgacha, maktab va kata maktab yoshidagi bolalar kitobxonligining o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish.

Fan bo'yicha talabalarning bilimi, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar

Ona tili va bolalar adabiyoti fanini o'zlashtirish jarayonida bakalavr:

- ona tili va uning jamiyatda tutgan o'rni;
- ona tilining o'rganilish darajasi;
- tilshunoslik fanining boshqa fanlar tizimidagi o'rni;
- tilning paydo bo'lishi va rivojlanishi;
- dunyo tillari tasnifi va unda ona tilining o'rni;
- ona tilining tovush tizimi, lug'at boyligi va grammatikasi;
- ona tili funksional uslublari;
- ona tili ishorat va imlo qoidalari;
- jahon bolalar adabiyotida o'zbek bolalar adabiyotining o'rni;
- o'zbek folklorining o'ziga xos xususiyatlari;
- o'zbek va jahon bolalar yozuvchilari ijodi;
- bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlarhaqida tasavvurga ega bo'lishi;
- ona tilining strukturasi va sistemasi;
- ona tili fonetik tizimi va grafikasi;
- ona tili lug'at tarkibi;
- ona tili frazeologiyasi va leksikografiyasi;
- ona tili morfemik tizimi;
- ona tili so'z yasash tizimi;
- ona tili so'z turkumlari tizimi;
- ona tili sintaktik qurilishi;
- ona tili talaffuz, imlo va ishorat qoidalari;
- bolalar adabiyoti fanining maqsad va vazifalari;
- maktabgacha, maktab, o'rta va katta yoshdagi bolalar kitobxonligining o'ziga xos xususiyatlari;
- bolalar folklori;
- o'zbek va jahon bolalar adabiyoti durdonalarinibilishi va ulardan foydalana olishi;
- ona tilining jamiyatdagi rolini tushuntira bilish;
- ona tilining o'rganilish darajasini bayon qila olish;
- tilning ijtimoiy mohiyatini tushuntira bilish;
- tilning paydo bo'lishi haqidagi nazariyalarni bayon qila bilish;
- ona tilining tovush tizimini tahlil qila olish;
- ona tili imlo va ishorat qoidalarini bayon qila bilish;
- ona tili lug'at boyligining o'ziga xos tomonlarini bayon qila olish;

- ona tili frazeologiyasi va leksikografiyasi haqida ma'lumot bera olish;
 - ona tili morfem va so'z yasash tizimi haqida ma'lumot bera olish;
 - ona tili grammatik qurilishini tahlil qila bilish;
 - bolalar adabiyoti fanining maqsad hamda vazifalarini bayon qila olish;
 - turli yoshdagi bolalar kitobxonligi haqida ma'lumot bera olish;
 - bolalar folklori namunalari haqida ma'lumot bera olish;
 - jahon va o'zbek bolalar adabiyoti namunalarining o'ziga xos tomonlarini tushuntira bilish
- ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.**

Fanning o'quv rejadagi boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi, uslubiy jihatdan uzviyligi va ketma-ketligi

"Ona tili va adabiyoti" fanini chuqur o'rganish uchun falsafa, tarix, etnografiya, adabiyotshunoslik fanlaridan xabardor bo'lish talab etiladi. Tilning rivojlanish tarixi millat tarixi bilan chambarchas bog'liqdir. Jamiyat, xalq tarixida yuz bergan o'zgarishlar tilning lug'at boyligida aks etadi, badiiy adabiyotda o'z ifodasini topadi.

Badiiy adabiyot adabiy tilni yangiliklar bilan boyitish uchun juda katta ahamiyatga egadir, shuning uchun talabalarni til muammolarini hal qilishda badiiy adabiyotga tayanishga o'rgatish lozim.

Fanning ta'limdagi o'rni

"Ona tili va adabiyoti" fanining amaliy ahamiyati quyidagilar bilan xarakterlanadi:

- har bir inson, ayniqsa, ziyoli inson o'z ona tilisining imkoniyatlaridan mumkin qadar unumli foydalana bilishi kerak;
- ona tili har bir millatni millat sifatida farqlantiradigan, shakllantiradigan buyuk ne'mat ekanligini tushunishimiz kerak;
- ona tili fani milliy til va uning tarkibiga kiruvchi adabiy tilning an'anaviy vazifalaridan tashqari, komputer lingvistikasining keng imkoniyatlarini hayotga tatbiq etishda katta rol o'ynaydi;
- bolalar adabiyoti ming yillar davomida dunyo xalqlari tomonidan yaratilgan so'z san'ati durdonalari bilan o'quvchilarni tanishtiradi;
- o'zbek milliy bolalar yozuvchilarining ijod namunalaridan bahramand qilish uchun xizmat qiladi.

Fanni o'qitishda qo'llanadigan zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

"Ona tili va adabiyoti" fanini puxta o'rgatish maqsadida o'qituvchning dars jarayonida slaydlar, proyektor kabi zamonaviy texnologik vositalardan mohirona foydalanishi maqsadga muvofiqdir. Texnik vositalar talabalarga o'qitilayotgan fanning mohiyatini chuqur anglashga imkon beradi, mashg'ulotning qiziqarliroq bolishiga, o'tilgan mavzuni eslab qolishga, vaqtni tejab qolishga yordam beradi.

Fanda o'tiladigan mavzular va ular bo'yicha mashg'ulot turlariga ajratilgan soatlarning taqsimoti

T/r	Fanning bo'limi va mavzusi, ma'ruza mazmuni	Soatlar			
		Jami	ma'ruza	amaliy	mustaqil ta'lim
	Fanning nazariy mashg'ulotlari mazmuni 1-semestr				
1.	<u>Umumiy tilshunoslikdan ma'lumot</u> Til ijtimoiy, doim o'zgarib, rivojlanib turuvchi hodisadir. O'zbek tili - O'zbekiston Respublikasining Davlat tili ekanligi. Hozirgi o'zbek adabiy tilining tuzilish uzvlari (elementlari): tovushlar tizimi, leksikasi (yoki lug'at tarkibi), grammatik qurilishi. Milliy va adabiy til. O'zbek adabiy tili va uning tayanch dialekti (lahjasi). Adabiy tilning o'g'zaki va yozma shakllari.		4	4	6
2.	Tilning paydo bo'lishi, tillarning taraqqiyoti, tillarning tasnifi.		2	2	4

3..	Fonetika Fonetika haqida umumiy ma'lumot, uning nutq tovushlarini o'rganadigan soha ekanligi. Hozirgi zamon ona tilining fonetik va fonologik tizimi (sistemi) haqida ma'lumot. Ona tilining fonetik vositalari: nutq tovushlari, urg'u, ohang (intonatsiya). Fonema, uning so'z ma'nosini farqlashdagi roli. Hozirgi ona tilining fonemalari. Nutq a'zolari va ularning vazifasi. Nutq apparati. Artikulyatsiya. Artikulyatsiya o'rni va artikulyatsiya usuli. Fonetik akustika, tovush balandligi, kuchi, tembr, tempi va cho'ziqligi.	4	4	6	
4.	Ona tilining vokalizmi va konsonantizmi. Unli tovushlar, tilning gorizont, vertikal harakatiga ko'ra hamda lablarning ishtirokiga ko'ra unli tovushlar tasnifi. Undosh tovushlar, ularning artikulyatsiya (hosil bo'lish) o'rniga, usuliga hamda ovoz va shovqinning ishtirokiga ko'ra tasnifi.	2	2	6	
5.	Nutqning asosiy fonetik birliklari: fraza (jumla), takt (sintagma), fonetik so'z, bo'g'in, tovush. Urg'u va uning turlari: so'z urg'usi (leksik urg'u), gap urg'usi (mantiqiy urg'u); bog'liq va erkin urg'u. Urg'u olmaydigan birliklar. Urg'uning so'z ma'nosini farqlashdagi roli.	2	2	4	
6.	Nutq jarayonida tovushlarning o'zgarish xususiyatlari: kombinator o'zgarishlar (assimilyatsiya, dissimilyatsiya, metateza), pozitsion o'zgarishlar.	4	4	4	
7.	Orfoepiya haqida umumiy ma'lumot. Hozirgi ona adabiy tilining orfoepik me'yorlari, unli orfoepiyasi, ayrim undoshlar orfoepiyasi, ayrim grammatik shakllar orfoepiyasi. Ayrim orfoepik me'yorlarning imlo qoidalariga (orfografik me'yorlarga) mos kelmaslik hollari.	2	2	4	
8.	Ona tili grafikasi (yozuv tizimi) haqida ma'lumot. Harf tilning asosiy grafik vositasi ekanligi. Tovush va harf. Alifbo (alfavit)..	2	2	4	
9.	Ona tili imlosi va uning asosiy tamoyil(prinsip)lari; morfologik, fonetik, an'anaviy-etimologik, differensiyalash, grafik tamoyillar. Morfologik tamoyilning asosiy va yetakchi tamoyil ekanligi.	4	4	6	
10.	Ona tili imlosining asosiy qoidalari: ayrim harflar, o'zak-negiz va qo'shimchalar, qo'shma so'zlar imlosi; bo'g'in ko'chirish, bosh harflarning yozilish qoidalari.	4	4	6	
11.	Leksika (lug'at tarkibi) va leksikologiya haqida umumii ma'lumot. Leksema va so'z, ularning o'zaro farqlari. So'zning leksik va grammatik ma'nosi. Semema, sema. Bir ma'noli va ko'p ma'noli so'zlar. So'zning o'z va ko'chma ma'nosi. Ma'no ko'chirishning asosiy turlari; metafora, metonimiya, sinekdoxa, funksiyadoshlik (ma'noning vazifaga ko'ra ko'chishi; ma'noning torayishi va kengayishi).	4	4	6	
12.	Ona tilida so'zlarning shakl va ma'no munosabatlariga ko'ra turlari haqida ma'lumot. Omonimlar, ularning ko'p ma'noli so'zlardan (polisemantizmlardan) farqi. Sinonimlar (ma'nodosh so'zlar) va sinonimiya qatori. Antonimlar. Paronimlar. Omonim, sinonim, antonim va paronimlarning asosiy turlari va nutqda qo'llanish xususiyatlari.	4	4	4	
13.	Tarixiy shakllanish jihatdan hozirgi ona tili leksikasi: Hozirgi ona tili leksikasining ijtimoiy-dialektal tarkibi: umumxalq leksikasi; dialektal leksika-dialektizmlar; kasb-hunar leksikasi; termin va terminologik leksikasi (atamalar leksikasi); jargon va argolar.	2	2	4	
14.	Ona tilining nafaol leksikasi, neologizmlar (yangi paydo bo'lgan so'zlar). Hissiy-ta'siriy jihatdan ona tili leksikasi; umumiste'moldagi hissiy-ta'siriy bo'yoqsiz va bo'yoqdor so'zlar.	2	2	4	
15.	Frazeologiya haqida ma'lumot. Frazema til va nutq birligi sifatida. Frazemalarning ma'no xususiyatlariga ko'ra asosiy belgilari va turlari.	4	4	6	
16.	Leksikografiya haqida umumiy ma'lumot. Lug'atlar va ularning tiplari: ensiklopedik (qomusiy) va lingvistik (yoki filologik) lu g'atlar. Bir tilli va ko'p tilli lingvistik lu g'atlar. Bir tilli lingvistik lu g'atlarning tiplari.	4	4	6	
		180	50	52	78

2-semestr					
1.	Bolalar adabiyoti va bolalar folklorining mumtoz adabiyot namunalari bilan bog'liqligi	2	2	2	4
2.	O'zbek bolalar adabiyotining vujudga kelishi. 30-40 –yillaridagi va hozirgi davrdagi o'zbek bolalar adabiyoti	2	2	2	
3.	Alisher Navoiyning "Xamsa" dostoni. Navoiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari	2	2	2	
4.	Gulxaniyning "Zarbulmasal" asari	2	2	2	
5.	A.Avloniyning pedagogik faoliyati. «Turkiy guliston yoxud axloq» asarining ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati	2	2	2	
6.	H.H.Niyoziy. H.H.Niyoziyning bolalarga atab yozgan asarlarining g'oyaviy xususiyatlari		2	2	
7.	G'afur G'ulom hayoti va ijodiy faoliyati		2	2	
8.	Quddus Muhammadiy va Zafar Diyor hayoti.		2	2	
9.	Shukur Sa'dulla va Sulton Jo'ra hayoti va ijodi		2	2	
10.	Hakim Nazir, Po'lat Mo'min va Qudrat Hikmathayoti va ijodi		2	2	4
11.	Xudoyberdi To'xtaboyev hayoti va ijodi		2	2	4
12.	Farhod Musajon va Miraziz A'zam hayoti va ijodi		2	2	4
13.	Tursunboy Adashboyev, Qambar Ota va Muhammad Alining hayoti va ijodi. Muhammad Ali yaratgan tarixiy romanlardagi bolalar obrazlari		2	2	4
14.	Anvar Obidjon va Abusaid Ko'chimovning hayoti va ijodi		2	2	4
15.	Hamza Imonberdiyev va Abdurahmon Akbarning hayoti va ijodi		2	2	4
16.	Chet el bolalar adabiyoti. (Sharl Perro, Aka-uka Grimmlar, Xans Kristian Andersen. A.S.Pushkin va N.A.Nekrasov) Rus bolalar adabiyoti. (A.S.Pushkin, Tolstoy, N.A.Nekrasov, Chukovskiy, Marshak)		4	4	4
		144	38	38	64
3-semester					
1.	Morfemika va morfema haqida umumiy ma'lumot. Morfema va uning turlari: o'zak morfema va affiksial (qo'shimcha) morfema. Affiksial morfemalarning turlari: so'z yasovchi, lug'aviy shakl yasovchi, sintaktik shakl yasovchi affikslar. Affiksial morfemalarning tuzilishiga ko'ra turlari: sodda affikslar va murakkab affikslar.		4	4	4
2.	So'z yasalishi (derivatsiya). Tub va yasama so'zlar. So'z yasalishi (derivatsiya) haqida ma'lumot. Ona tilida so'z yasash usullari: affiksatsiya, kompozitsiya, semantik, fonetik, abbreviatsiya. Affiksatsiya va kompozitsiya usullari - o'zbek tilida so'z yasashning eng asosiy usullari ekanligi.		4	4	4
3.	Grammatika haqida umumiy ma'lumot. So'zning grammatik ma'nosi va grammatik shakli. So'zlarning sintetik, analitik, juft va takroriy, aralash hamda nol ko'rsatkichli shakllari. Grammatik kategoriya haqida umumiy ma'lumot. Grammatik kategoriya, grammatik ma'no va ularni ifoda qiluvchi vositalar tizimi ekanligi. Morfologiya va sintaksis grammatikaning qismlari ekanligi.		4	4	4
4.	Morfologiya. Morfologiya haqida umumiy ma'lumot. Morfologiya grammatikaning so'z turkumlari va shu turkumlarga xos kategorial, nokategorial shakllar tizimini, so'zning birikish vaqtidagi o'zgarishini tekshiradigan bo'limi ekanligi. So'zning morfologik tuzilishi so'z shaklining qismlaridan (shakl yasash uchun asos bo'luvchi hamda shakl hosil qiluvchi va so'z o'zgartuvchi affikslardan) iborat ekanligi.		2	2	4
5.	Ona tilida so'z turkumlari va ularni ajratish tamoyillari haqida umumiy ma'lumot. Hozirgi ona tilida so'zlarning ot, sifat, son, olmosh, fe'l, ravish, ko'makchi, bo g'lovchi, yuklama, modal so'z, undov so'z, taql		2	2	6

	id soʻz turkumlariga ajratilishi				
		52	14	16	22
	4-семеcтp				
1.	Ot. Otning leksik-grammatik xususiyatlari. Otning maʼno turlari: atoqli va turdosh ot, aniq va mavhum, yakka va jamlovchi otlar.				4
2.	Otlarda kelishik kategoriyasi. Otlarning yasalishi: affiksatsiya, kompozitsiya, abbreviatsiya usullari bilan ot yasash. Otlarda modal forma yasalishi. Otlarning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qoʻshma, qisqartma, juft otlar.		2	2	2
3.	Sifat. Sifatning leksik-grammatik xususiyatlari. Belgini darajalab koʻrsata olishi - sifat darajalari: oddiy, qiyosiy va ortirma daraja. Sifatlarning otlashishi.				2
4.	Sifatlarning yasalishi: affiksatsiya va kompozitsiya usullari bilan sifat yasash. Sifatlarda modal forma yasalishi. Sifatlarning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qoʻshma, birikmali va juft sifatlar.		2	2	2
5.	Son. Sonning leksik-grammatik xususiyatlari, morfologik belgilari, sintaktik vazifasi. Sonlarning numerativ (sanoq) soʻzlar bilan qoʻllanishi. Sonlarning otlashish xususiyatlari.				2
6.	Sonning maʼno turlari: miqdor son va tartib son. Miqdor son turlari: sanoq, dona, chama, jamlovchi va taqsim sonlar. Butun son va kasr son, kasrli son. Sonning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qoʻshma, juft, takroriy sonlar.		2	2	2
7.	Olmosh. Olmoshning grammatik maʼnosi, boshqa soʻz turkumlariga morfologik ekvivalentligi (mosligi); otlashish xususiyatlari, gapdagi vazifasi.				2
8.	Olmoshlarning maʼno turlari: kishilik, oʻzlik, koʻrsatish olmoshlari. Soʻroq, belgilash, gumon, boʻlishsizlik olmoshlari. Olmoshning tuzilish jihatdan turlari: soda, qoʻshma, juft, takroriy olmoshlar.		2	2	2
9.	Feʼl mayllari (xabar mayli, shart va buyruq-istak mayli), ularning oʻziga xos xususiyatlari.				2
10.	Feʼl zamonlari, ularning turlari (oʻtgan, hozirgi va kelasi zamon feʼllari), oʻtgan zamon feʼlining turlari: yaqin oʻtgan zamon feʼli, uzoq oʻtgan zamon feʼli, oʻtgan zamon hikoya feʼli, oʻtgan zamon davom feʼli, oʻtgan zamon maqsad feʼli. Hozirgi zamon feʼlining turlari: Hozirgi-kelasi zamon feʼli, hozirgi zamon davom feʼli, Kelasi zamon feʼlining turlari: kelasi zamon gumon feʼli, kelasi zamon maqsad feʼli.		2	2	2
11.	Feʼllarning tuslanishi. Shaxs-son (yoki tuslovchi) affikslar. Ularning turlari: 1-guruh, 2-guruh, 3-guruh tuslovchilari; ularning qoʻllanish xususiyatlari.		2	2	2
12.	Feʼlning vazifadosh shakllari - maʼlum bir sintaktik vazifa bajarishga mos shakllari: sof feʼl, ravishdosh, sifatdosh, harakat nomi. Sof feʼl, uning kesim vazifasini bajarishga moslashganligi. Ravishdosh, uning grammatik maʼnosi, yasalishi; feʼl va ravishga xos xususiyatlari; Tuslanadigan va tuslanmaydigan ravishdoshlar. Sifatdosh uning grammatik maʼnosi, yasalishi; feʼl va sifatga xos xususiyatlari: (otlashish, shuningdek, tuslanish, zamon ifodalash xususiyatlari). Harakat nomi, uning grammatik xususiyatlari, yasalishi; feʼlga va otga xos xususiyatlari.		2	2	2
13.	Feʼlning yasalishi (affiksatsiya va kompozitsiya usullari bilan feʼl yasash).		2	2	2
14.	Feʼlning tuzilish jihatdan turlari: sodda va qoʻshma feʼllar. Juft feʼllarning oʻziga xos xususiyatlari. Feʼlning modal maʼno ifodalovchi shakllari: sintetik va analitik shakllari. Koʻmakchi feʼllar. Toʻliqsiz feʼl.		2	2	4
		68	18	20	30

5-семестр					
1.	Ravish. Ravishning leksik-grammatik xususiyatlari. Ravishlarning ma'no turlari: holat, miqdor-daraja, payt, o'rin sabab, maqsad ravishlari. Ravishlarda daraja (oddiy, qiyosiy, orttirma darajalar).		2	2	4
2.	Ravishlarning yasalishi: affiksatsiya va kompozitsiya usullari bilan ravish yasash. Ravishlarning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qo'shma, juft va takroriy ravishlar.			2	2
3.	Ko'makchilar. Ularning grammatik xususiyatlari, turlari: asl ko'makchilar, ot ko'makchilar, fe'l ko'makchilar, Ko'makchi va kelishik qo'shimchalari. Ko'makchi otlar.		2	2	4
4.	Bog'lovchilar. Ularning grammatik xususiyatlari. Bog'lovchilarning qo'llanishiga ko'ra turlari: yakka bog'lovchilar va takroriy bog'lovchilar. Grammatik ma'no va vazifalariga ko'ra bog'lovchilarning turlari: teng bog'lovchilar (biriktiruvchi, zidlovchi, ayiruvchi); ergashtiruvchi bog'lovchilar (aniqlov, sabab, shart va to'siqsizlik, chog'ishtiruv - o'xshatish bog'lovchilari.)		2	2	4
5.	Yuklamalar. Yuklamalarning grammatik xususiyatlari. Yuklamalarniig tuzilishiga ko'ra turlari: so'z yuklamalar va affiks yuklamalar. Yuklamalarning ma'no turlari: so'roq va taajjub, kuchaytiruv va ta'kid, ayiruv va chegaralov, aniqlov, gumon, inkor yuklamalari.		2	2	2
6.	Modal so'zlar, ularning ma'no va grammatik xususiyatlari, sintaktik vazifalari.		2	2	2
7.	Undovlar. Ularning grammatik xususiyatlari. Undovlarning otlashishi, sintaktik vazifasi. Undovlarning turlari: his-hayajon (emotsional) va buyruq-xitob undovlari.		2	2	2
8.	Taqlid so'zlar. Ularning grammatik xususiyatlari, otlashishi, taqlid so'zlarning sintaktik vazifasi; turlari: tovushga taqlid va shu'la-harakatga taqlid so'zlar.		2	2	2
VI-semester		52	14	16	22
1.	<u>12- modul.Sintaksis.</u> Sintaksis haqida umumiy ma'lumot. So'z birikmasi, gap bo'lagi va gap sintaksisning tekshirish obyekti sifatida. Gapda so'zlarning o'zaro bog'lanishi; teng va ergash bog'lanish haqida umumiy ma'lumot. Ergash bog'lanish so'z birikmasini hosil qiluvchi sintaktik munosabat ekanligi. So'z birikmasi. So'z birikmasining tuzilishi va grammatik ma'nolari. Birikma tarkibidagi so'zlarning aloqa turlari: boshqaruv, bitishuv, moslashuv. So'z birikmalarining turlari: hokim so'zning qaysi so'z turkumidan ekanligiga ko'ra turlari (otli, fe'lli, ravishli, sifatli, modal so'zli birikmalar). Tobe so'zning sintaktik vazifasiga ko'ra turlari (to'ldiruvchili, aniqlovchili, holli so'z birikmalari). Tuzilishiga ko'ra turlari: sodda so'z birikmalari, murakkab so'z birikmalari.		2	4	4
2.	Gap. Gap - kommunikativ (aloqa) birlik sifatida. Ifoda maqsadiga ko'ra gap turlari: darak, so'roq, buyruq gaplar. His-hayajoniga ko'ra turlari: his-hayajonli (undov) gaplar, his-hayajonsiz gaplar, ularning turlari (darak-undov, so'roq-undov, buyruq-undov gaplar).		2	2	4
3.	Gap bo'laklari haqida umumiy ma'lumot. Ega va kesim (bosh bo'laklar) ikki sostavli gaplarni shakllantiruvchi predikativ birliklar ekanligi. Ega va uning ifodalanishi. Kesim, uning ifodalanishi, tiplari: fe'l-kesim va ot-kesim; sodda va tarkibli kesim. Ega bilan kesimning orasida tirening ishlatilishi.		2	2	4
4.	Gapning ikkinchi darajali bo'laklari (to'ldiruvchi, aniqlovchi, hol). To'ldiruvchi va uning ifodalanishi. Vositasiz va vositali to'ldiruvchilar, ularning shakllanishi. Aniqlovchi va uning ifodalanishi. Sifatlovchi, qaratqich va izohlovchilar aniqlovchining turlari ekanligi. Hol va uning ifodalanishi, turlari: ravish holi, miqdor-daraja holi, payt holi, o'rin holi, sabab holi va maqsad holi. Gap bo'laklarining joylashish tartibi. Inversiya.		2	2	4

5.	Gapning uyushiq bo'laklari; uyushishning ifoda vositalari: sanash ohangi va teng bog'lovchilar. Uyushiq bo'lakli gaplarda umumiy va umumlashiruvchi birliklarning qo'llanishi. Uyushiq bo'lakli gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.	2	2	2	
6.	Gapning ajratilgan bo'laklari, ularning ajratilish sabablari. Ajratilgan bo'laklarning turlari: ajratilgan ega, ajratilgan kesim, ajratilgan aniqlovchi (ajratilgan sifatlovchi, ajratilgan qaratqich, ajratilgan izohlovchi), ajratilgan to'ldiruvchi, ajratilgan hol. Ajratilgan bo'lakli gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.	2	2	4	
7.	Gap bo'laklari sanalmaydigan birliklar (so'z va birikmalar) haqida ma'lumot: undalma, kirish so'z, kirish birikma va kiritma gaplar; ularning boshqa gap bo'laklari bilan grammatik jihatdan bog'lanmaslik va o'ziga xos ohang xususiyatlari. Ularda tinish belgilarining ishlatilishi.	2	2	2	
8.	Bir bosh bo'lakli gaplar, ularning tiplari: egasiz va kesimsiz bir bosh bo'lakli gaplar. Egasiz bir bosh bo'lakli gap turlari (egasi topiladigan va egasi topilmaydigan gaplar). Egasi topiladigan gaplar: shaxsi aniq, shaxsi noaniq, shaxsi umumlashgan gaplar. Egasi topilmaydigan - shaxssiz gaplar. Kesimsiz bir bosh bo'lakli gap - atov (yoki nominativ) gaplar va infinitiv gaplar ekanligi.	2	2	4	
9.	Bo'laklarga ajralmaydigan gaplar (so'z-gaplar), ularning o'ziga xos xususiyatlari. To'liq va to'liqsiz gaplar. To'liqsiz gaplarning tuzilish va qo'llanish xususiyatlari.	2	2	2	
	Jami	76	18	20	30
	VII semestr				
1.	Qo'shma gap. Qo'shma gap haqida umumiy ma'lumot. Komponent (qism)larning birikish usuliga ko'ra qo'shma gap turlari: bog'langan qo'shma gap, ergashgan (ergash gapli) qo'shma gap, bog'lovchisiz qo'shma gap.	4	2	4	
2.	Bog'langan qo'shma gap. Bog'langan qo'shma gap qismlarining mazmun munosabati. Komponent (qism)lar orasidagi teng aloqa bog'langan qo'shma gap qismlarining o'zaro bog'lanish usuli ekanligi. Teng bog'lovchilar, teng bog'lovchi vazifasidagi ayrim yuklamalar, "bo'lsa", "esa" so'z shakllari bog'langan qo'shma gap qismlarini bog'lovchi vositalar ekanligi. Bog'langan qo'shma gap qismlari (komponentlari) orasida tinish belgilarining ishlatilishi.	4	2	4	
3.	Ergashgan qo'shma gap. Ergashgan qo'shma gap - bosh va ergash gaplarning tobeklik munosabati asosida vujudga keladigan sintaktik birlik sifatida. Bosh va ergash gap, ularning o'ziga xos xususiyatlari. Ergashtruvchi bog'lovchilar, shu vazifadagi ayrim yuklamalar, ko'makchilar, nisbiy so'zlar, turli fe'l shakllari (fe'lning shart, buyruq-istak shakllari. shuningdek, ravishdosh, sifatdosh va to'liqsiz fe'l ergash gapni bosh gapga bog'lovchi vositalar ekanligi.	4	2	4	
4.	Ergashgan qo'shma gapning turlari: ega ergash gapli qo'shma gap, kesim ergash gapli qo'shma gap, to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap, aniqlovchi ergash gapli qo'shma gap, ravish ergash gapli qo'shma gap, daraja-miqdor ergash gapli qo'shma gap, payt ergash gapli qo'shma gap, o'rin ergash gapli qo'shma gap, sabab ergash gapli qo'shma gap, o'xshatish ergash gapli qo'shma gap, shart ergash gapli qo'shma gap, to'siqsiz ergash gapli qo'shma gap, natija ergash gapli qo'shma gap. Bunday gaplarda ergash gapning bosh gapdagi biror bo'lakni (qismni) yoki butun bir bosh gapni izohlash xususiyati. Ergashgan qo'shma gap komponentlari orasida tinish belgilarining ishlatilishi.	4	2	4	
5.	Bog'lovchisiz qo'shma gap. Intonatsiya (ohang) bog'lovchisiz qo'shma gap komponentlarini o'zaro bog'lovchi vosita ekanligi. Bog'lovchisiz qo'shma gap qismlarining birikish usullari (sanash va tobelanish ohanglari).	4	2	4	

6.	Bog'lovchisiz qo'shma gap tarkibidagi komponentlarning mazmun munosabati. Bog'lovchisiz qo'shma gap turlari: bir tipdagi va turli tipdagi komponentlardan tuzilgan bog'lovchisiz qo'shma gaplar. Bog'lovchisiz qo'shma gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.		2	2	4
7.	Murakkab qo'shma gap. Murakkab qo'shma gap uch va undan ortiq komponentlarning mazmun va ohang jihatdan bog'lanishidan tuzilgan sintaktik birlik sifatida. Murakkab qo'shma gaplarning turlari: 1) bog'langan qo'shma gap toifasidagi (bog'lanish yo'li bilan tuzilgan) murakkab qo'shma gaplar; 2) ergashgan qo'shma gap toifasidagi (ergashish yo'li bilan tuzilgan) murakkab qo'shma gaplar : a) bir necha ergash gapli murakkab qo'shma gaplar; b) bir necha bosh gapli murakkab qo'shma gaplar ; 3) bog'lovchisiz qo'shma gap toifasidagi (bog'lovchi vositalarsiz, ohang orqali tuzilgan) murakkab qo'shma gaplar; 4) aralash tipda tuzilgan murakkab qo'shma gaplar. Murakkab (ko'p komponentli) qo'shma gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.		2	2	4
8.	O'zga gap va undan nutqda foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari. O'zga gap turlari: ko'chirma gapli qurilma, o'zlashtirma gap. Ko'chirma gapli qurilmaning tarkibiy qismlari: muallif gapi va ko'chirma gap, ularning o'zaro bog'lanishi. Ko'chirma gapning muallif gapiga nisbatan prepozitiv, postpozitiv va inpozitiv holatlarda qo'llana olishi ko'chirma gapli qurilmalarning o'ziga xos xususiyati ekanligi. O'zlashtirma gap, uning o'ziga xos xususiyatlari. Ko'chirma gapli qurilmalarda tinish belgilarining ishlatilishi. Ko'chirma gapli qurilmalarni o'zlashtirma gapga aylantirishning o'ziga xos xususiyatlari		4	2	4
9.	13- modul. Punktuatsiya (ishorat qoidalari). Ona tili punktuatsiyasining asosiy tamoyillari (mantiqiy-grammatik tamoyil, uslubiy tamoyil, differensiatsiya tamoyili). Ona tilida tinish belgilari va ularning tasnifi; tinish belgilarining qo'llanish o'rinlari.		4	2	
10.	14- modul. Uslubiyat va uslubshunoslik. Nutq uslublari haqida ma'lumot. Uslubiyat turlari: leksik, fonetik va grammatik uslubiyat haqida.		4	2	4
		144	38	38	68
		708	190	200	318

"Ona tili va adabiyot" fanining "Ona tili" qismi nazariy mashg'ulotlari mazmuni

Kirish. Umumiy tilshunoslikdan ma'lumot

Til ijtimoiy, doim o'zgarib, rivojlanib turuvchi hodisadir. O'zbek tili - O'zbekiston Respublikasining Davlat tili ekanligi. Hozirgi o'zbek adabiy tilining tuzilish uzvlari (elementlari): tovushlar tizimi, leksikasi (yoki lug'at tarkibi), grammatik qurilishi. Milliy va adabiy til. O'zbek adabiy tili va uning tayanch dialekti (lahjasi). Adabiy tilning og'zaki va yozma shakllari.

Tilning paydo bo'lishi, tillarning taraqqiyoti, tillarning tasnifi.

Fonetika

Fonetika haqida umumiy ma'lumot, uning nutq tovushlarini o'rganadigan soha ekanligi. Hozirgi zamon ona tilining fonetik va fonologik tizimi (sistemasi) haqida ma'lumot. Ona tilining fonetik vositalari: nutq tovushlari, urg'u, ohang (intonatsiya). Fonema, uning so'z ma'nosini farqlashdagi roli. Hozirgi ona tilining fonemalari. Nutq a'zolari va ularning vazifasi. Nutqapparati. Artikulyatsiya. Artikulyatsiya o'rni va artikulyatsiya usuli. Fonetik akustika, tovush balandligi, kuchi, tembri, tempi va cho'ziqligi.

Ona tilining vokalizmi va konsonantizmi. Unli tovushlar, tilning gorizonta, vertikal harakatiga ko'ra hamda lablarning ishtirokiga ko'ra unli tovushlar tasnifi. Undosh tovushlar, ularning artikulyatsiya (hosil bo'lish) o'rniga, usuliga hamda ovoz va shovqinning ishtirokiga ko'ra tasnifi. Nutqning asosiy fonetik birliklari: fraza (jumla), takt (sintagma), fonetik so'z, bo'g'in, tovush. Urg'u va uning turlari: so'z urg'usi (leksik urg'u), gap urg'usi (mantiqiy urg'u); bog'liq va erkin urg'u. Urg'u olmaydigan birliklar. Urg'uning so'z ma'nosini farqlashdagi roli. Nutq jarayonida tovushlarning o'zgarish xususiyatlari: kombinator o'zgarishlar (assimilyatsiya, dissimilyatsiya, metateza), pozitsion o'zgarishlar.

Orfoepiya.

Orfoepiya haqida umumiy ma'lumot. Hozirgi ona adabiy tilining orfoepik me'yorlari, unlilar orfoepiyasi, ayrim undoshlar orfoepiyasi, ayrim grammatik shakllar orfoepiyasi. Ayrim orfoepik me'yorlarning imlo qoidalariga (orfografik me'yorlarga) mos kelmaslik hollari.

Grafika va orfografiya

Ona tili grafikasi (yozuv tizimi) haqida ma'lumot. Harf tilning asosiy grafik vositasi ekanligi. Tovush va harf. Alifbo (alfavit).

Ona tili imlosi va uning asosiy tamoyil(prinsip)lari; morfologik, fonetik, an'anaviy-etimologik, differensiyalash, grafik tamoyillar. Morfologik tamoyilning asosiy va yetakchi tamoyil ekanligi.

Ona tili imlosining asosiy qoidalari: ayrim harflar, o'zak-negiz va qo'shimchalar, qo'shma so'zlar imlosi; bo' g'in ko'chirish, bosh harflarning yozilish qoidalari.

Leksikologiya.

Leksika (lug'at tarkibi) va leksikologiya haqida umumii ma'lumot. Leksema va so'z, ularning o'zaro farqlari. So'zning leksik va grammatik ma'nosi. Semema, sema. Bir ma'noli va ko'p ma'noli so'zlar. So'zning o'z va ko'chma ma'nosi. Ma'no ko'chirishning asosiy turlari; metafora, metonimiya, sinekdoxa, funksiyadoshlik (ma'noning vazifaga ko'ra ko'chishi; ma'noning torayishi va kengayishi).

Ona tilida so'zlarning shakl va ma'no munosabatlariga ko'ra turlari haqida ma'lumot. Omonimlar, ularning ko'p ma'noli so'zlardan (polisemantizmlardan) farqi. Sinonimlar (ma'nodosh so'zlar) va sinonimiya qatori. Antonimlar. Paronimlar. Omonim, sinonim, antonim va paronimlarning asosiy turlari va nutqda qo'llanish xususiyatlari. Graduonimiya, giponimiya, partonimiya.

Tarixiy shakllanish va zamonaviylik jihatdan hozirgi ona tili leksikasi: o'z qatlam, o'zlashma qatlam so'zlari; zamonaviy so'zlar, eskirgan va tarixiy so'zlar, neologizmlar. Hozirgi ona tili leksikasining ijtimoiy-dialektal tarkibi: umumxalq leksikasi; dialektal leksika-dialektizmlar; kasb-hunar leksikasi; termin va terminologik leksikasi (atamalar leksikasi); jargon va argolar.

Ona tili leksikasining qo'llanish chastotasiga ko'ra turlari: faol va nofaol leksika.

Hissiy-ta'siriy jihatdan ona tili leksikasi; umumiste'moldagi hissiy-ta'siriy bo'yoqsiz va bo'yoqdor so'zlar.

Frazeologiya.

Frazeologiya haqida ma'lumot. Frazema til va nutq birligi sifatida. Frazemalarning ma'no xususiyatlariga ko'ra asosiy belgilari va turlari.

Leksikografiya.

Leksikografiya haqida umumiy ma'lumot. Lug'atlar va ularning tiplari: ensiklopedik (qomusiy) va lingvistik (yoki filologik) lu g'atlar. Bir tilli va ko'p tilli lingvistik lu g'atlar. Bir tilli lingvistik lug'atlarning tiplari.

Morfemika.

Morfemika va morfema haqida umumiy ma'lumot. Morfema va uning turlari: so'z yasovchi, shakl yasovchi, lug'aviy shakl yasovchi, sintaktik shakl yasovchi affiksalar. Affiksial morfemalariing tuzilishiga ko'ra turlari: sodda affiksalar va murakkab affiksalar.

So'z yasalishi (derivatsiya).

Tub va yasama so'zlar. So'z yasalishi (derivatsiya) haqida ma'lumot. Ona tilida so'z yasash usullari: affiksatsiya, kompozitsiya, semantik, fonetik, abbreviatsiya. Affiksatsiya va kompozitsiya usullari - o'zbek tilida so'z yasashning eng asosiy usullari ekanligi.

Grammatika.

Grammatika haqida umumiy ma'lumot. So'zning grammatik ma'nosi va grammatik shakli. So'zlarning sintetik, analitik, juft va takroriy, aralash hamda no lko'rsatkichli shakllari. Grammatik kategoriya haqida umumiy ma'lumot. Grammatik kategoriy grammatik ma'no va ularni ifoda qiluvchi vositalar tizimi ekanligi. Morfologiya va sintaksis grammatikaning qismlari ekanligi.

Morfologiya.

Morfologiya haqida umumiy ma'lumot. Morfologiya grammatikaning so'z turkumlari va shu turkumlarga xos kategorial, nokategorial shakllar tizimini, so'zning birikish vaqtidagi o'zgarishini tekshiradigan bo'limi ekanligi. So'zning morfologik tuzilishi so'z shaklining qismlaridan (shakl yasash uchun asos bo'luvchi hamda shakl hosil qiluvchi va so'z o'zgartuvchi affikslardan) iborat ekanligi.

Ona tilida so'z turkumlari va ularni ajratish tamoyillar ihaqid aumumiy ma'lumot. Hozirgi ona tilida so'zlarning ot, sifat, son, fe'l, ravish,olmosh,ko'makchi, bog'lovchi, yuklama, modalso'z, undov so'z, taqlid so'z turkumlariga ajratilishi.

Ot. Otning leksik-grammatik xususiyatlari. Otning ma'no turlari: atoqli va turdosh ot, aniq va mavhum, yakka va jamlovchi otlar.

Otlarda kelishik kategoriyasi.Egalik kategoriyasi.Otlarning yasalishi: affiksatsiya, kompozitsiya, abbreviatsiya usullari bilan ot yasash. Otlarda modal forma yasalishi. Otlarning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qo'shma, qisqartma, juft otlar.

Sifat. Sifatning leksik-grammatik xususiyatlari. Belgini darajalab ko'rsata olishi - sifat darajalari: oddiy, qiyosiy va ortirma daraja. Sifatlarning otlashishi.

Sifatlarning yasalishi: affiksatsiya va kompozitsiya usullari bilan sifat yasash. Sifatlarda modal forma yasalishi. Sifatlarning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qo'shma, birikmali va juft sifatlar.

Son. Sonning leksik-grammatik xususiyatlari, morfologik belgilari, sintaktik vazifasi. Sonlarning numerativ (sanoq) so'zlar bilan qo'llanishi. Sonlarning otlashish xususiyatlari.

Sonning ma'no turlari: miqdor son va tartib son. Miqdor son turlari: sanoq, dona, chama, jamlovchi va taqsim sonlar. Butun son va kasr son, kasrli son. Sonning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qo'shma, juft, takroriy sonlar.

Olmosh. Olmoshning grammatik ma'nosi, boshqa so'z turkumlariga morfologik ekvivalentligi (mosligi); otlashish xususiyatlari, gapdagi vazifasi.

Olmoshlarning ma'no turlari: kishilik, o'zlik, ko'rsatish olmoshlari. So'roq, belgilash, gumon, bo'lishsizlik olmoshlari. Olmoshning tuzilish jihatdan turlari: soda, qo'shma, juft, takroriy olmoshlar.

Fe'l. Fe'lning leksik-grammatik xususiyatlari (morfologik belgilari, sintaktik vazifalari). Bo'lishli va bo'lishsiz fe'llar, bo'lishsizlik ma'nosining ifodalanishi. Fe'l nisbat (daraja)lari: aniq, o'zlik, majhullik, birgalik, ortirma nisbatlarining grammatik ma'nosi va shakllari.

Fe'l mayllari (xabar mayli, shart va buyruq-istak mayli), ularning o'ziga xos xususiyatlari.

Fe'l zamonlari, ularning turlari (o'tgan, hozirgi va kelasi zamon fe'llari), o'tgan zamon fe'lining turlari: yaqin o'tgan zamon fe'li, uzoq o'tgan zamon fe'li, o'tgan zamon hikoya fe'li, o'tgan zamon davom fe'li, o'tgan zamon maqsad fe'li. Hozirgi zamon fe'lining turlari: Hozirgi-kelasi zamon fe'li, hozirgi zamon davom fe'li, Kelasi zamon fe'lining turlari: kelasi zamon gumon fe'li, kelasi zamon maqsad fe'li.

Fe'llarning tuslanishi. Shaxs-son (yoki tuslovchi) affikslar. Ularning turlari: 1-guruh, 2-guruh, 3-guruh tuslovchilari; ularning qo'llanish xususiyatlari.

Fe'lning vazifadosh shakllari - ma'lum bir sintaktik vazifa bajarishga mos shakllari: sof fe'l, ravishdosh, sifatdosh, harakat nomi. Sof fe'l, uning kesim vazifasini bajarishga moslashganligi. Ravishdosh, uning grammatik ma'nosi, yasalishi; fe'l va ravishga xos xususiyatlari; Tuslanadigan va tuslanmaydigan ravishdoshlar. Sifatdosh uning grammatik ma'nosi, yasalishi; fe'l va sifatga xos xususiyatlari: (otlashish, shuningdek, tuslanish, zamon ifodalash xususiyatlari). Harakat nomi, uning grammatik xususiyatlari, yasalishi; fe'lga va otga xos xususiyatlari.

Fe'lning yasalishi (affiksatsiya va kompozitsiya usullari bilan fe'l yasash).

Fe'ning tuzilish jihatdan turlari: sodda va qo'shma fe'llar. Juft fe'llarning o'ziga xos xususiyatlari. Fe'ning modal ma'no ifodalovchi shakllari: sintetik va analitik shakllari. Ko'makchi fe'llar. To'liqsiz fe'l.

Ravish. Ravishning grammatik ma'nosi, morfologik belgilari va sintaktik vazifasi. Ravishlarning ma'no turlari. Ravishlarda daraja. Ravishlarning yasalishi. Ravishlarning tuzilish jihatdan turlari.

Yordamchiso'zlar: ko'makchilar, bog'lovchilar, yuklamalar, ularning grammatik xususiyati, ma'no-funksiyasivatasnifi.

Alohidaolinganso'zlarturkumi. Modal so'zlar, yndovlar, taqlid so'zlar, ularning ma'no va grammatik xususiyatlari, turlari.

Sintaksis

Sintaksis haqida umumiy ma'lumot. So'z birikmasi, gap bo'lagi va gap sintaksisning tekshirish obyekti sifatida. Gapda so'zlarning o'zaro bog'lanishi; teng va ergash bog'lanish haqida umumiy ma'lumot. Ergash bog'lanish so'z birikmasini hosil qiluvchi sintaktik munosabat ekanligi.

So'z birikmasi. So'z birikmasining tuzilishi va grammatik ma'nolari. Birikma tarkibidagi so'zlarning aloqa turlari: boshqaruv, bitishuv, moslashuv. So'z birikmalarining turlari: hokim so'zning qaysi so'z turkumidan ekanligiga ko'ra turlari (otli, fe'lli, ravishli, sifatli, modal so'zli birikmalar). Tobe so'zning sintaktik vazifasiga ko'ra turlari (to'ldiruvchili, aniqlovchili, holli so'z birikmalari). Tuzilishiga ko'ra turlari: sodda so'z birikmalari, murakkab so'z birikmalari. Gap tarkibidagi so'zlar orasida ikki xil sintaktik aloqa (tenglanish va tobelanish) ning mavjud ekanligi. Tenglanish gap tarkibidagi teng bo'laklar (uyushiq bo'laklar) va teng huquqli gaplar orasida bo'lishi, teng qismlar orasida teng bog'lovchilar va tenglanish intonatsiyasining mavjud bo'lishi. Tobelanish hokim va tobe qismlar orasida, teng bo'lmagan qismlar orasida bo'lishi.

Tobe aloqaning ko'rinishlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuv.

Moslashuv hokim so'z tobe so'z bilan shaxs va sonda mos bo'lishi.

Moslashuvning so'z birikmasi, (qaratqich va qaralmish) va ega-kesim munosabatida ko'rinishi. Moslashuvda ba'zan moslikning buzilishi: stolning yonida, uying o'rtasida kabi ot ko'makchili qurilmalarda, shuningdek "Amir Temur" xiyoboni, "Navoiy" ko'chasi, "Mustaqillik" bekati kabi birliklarning bo'laklarga ajratilmasligi.

Boshqaruvda tobe so'z hokim so'z talabiga ko'ra ma'lum shaklga kirishi. Hokim so'zning ifodalanishiga ko'ra boshqaruvning uch turga bo'linishi: fe'l boshqaruvi, ot boshqaruvi, sifat-ravish boshqaruvi. Boshqaruvning kelishikli va ko'makchili turlari. Bitishuvda so'zlarning shaxs – sonda moslashmasligi, tobe so'zning hokim so'z talabiga ko'ra ma'lum shaklda kelmasligi. Bitishuvda ikki qismning ko'rsatkichsiz qo'llanishi. Bitishuv aloqasidagi qismlarning o'zaro mazmun va tartibga ko'ra tobelanganligi.

So'z birikmasi. So'z birikmasi sintaktik birlik sifatida. Uning gap tuzishda qurilish materiali ekanligi.

So'z birikmasi va sintagma. So'z birikmasi va sintagmaning bir-biriga o'xshash tomonlari va farqi. Sintagmalanish nutqning grammatik, mazmun jihati bilan bog'langan hodisa ekani.

So'z birikmasining ma'nosi va vazifasi. So'z birikmasi nominativ (atash) vazifasini bajarishi. Birikma shu tarkibdagi so'zlarning ma'nosi va leksik – grammatik xususiyatlari bilan bog'liq ekanligi.

Erkin va turg'un birikmalar. Erkin so'z birikmalarining turg'un birikmalardan farqi.

So'z birikmasining o'z tarkibidagi hokim so'zning qaysi turkumga kirishiga qarab ot birikma, fe'l birikma va ravish-sifat birikma ko'rinishida kelishi.

So'z birikmasi tuzilish jihatdan sodda birikma va murakkab birikma deb ikki turga bo'linishi.

Gap. Gap fikr, tuyg'u va istakni boshqalarga bildirish uchun ishlatiladigan asosiy sintaktik birlik ekanligi. Gapning grammatik jihatdan tashkil topgan, mazmun va intonatsiyaga ko'ra bir butunlikni tashkil qilgan sintaktik birlik hisoblanishi. Gap fikr bildirish, xabar berish, shuningdek emotsiyalarini, his-tuyg'ularni bilidirish vazifasini bajarishi.

Gapning mazmuniy qurilishi. Gap nutqning tugallangan (nisbiy tugal) fikr ifodalovchi bo'lagi ekanligi.

Gapning mazmuniy qurilishini o'rganuvchi mazmuniy sintaksis (semantik sintaksis)da gapning mazmuniy turlari o'rganilishi. Gap mundarijasida ob'ektiv fikr bilan birga sub'ektiv munosabat ham ifoda etilishi.

Gapning grammatik shakllanishi. Gapning eng muhim belgisi uning grammatik-intonatsion va fikriy jihatdan bir butunlikka ega bo'lishi. Gap o'zining formal shakllanishi, mazmuni, bo'laklarning bog'lanish yo'li va vazifasi bilan so'z va so'z birikmasidan tuzilish jihatdan farqli ekanligi.

Gapdagi predikativlikni ifodalovchi shakllar tizimi gapning paradigmasi hisoblanishi.

Predikativlik. Gap mundarijasining real voqelik bilan aloqadorlik hodisasi predikatsiya hisoblanishi. Predikativlik modallik, zamon va shaxs-son kategoriyalari bilan bog'liqligi.

Modallik gap mundarijasining voqelikka munosabatini ifodalashi, zamon (aytilayotgan fikrning nutq momentiga bo'lgan munosabati)ni bildirish, shaxs esa harakat bajaruvchisini ko'rsatishi.

Gapning intonatsion xususiyatlari. Og'zaki nutqda gapning grammatik-fikriy bir butun ekanligini intonatsiya bildirishi. So'z, so'z birikmasi va gapni farqlovchi asosiy vositalardan biri intonatsiya ekanligi.

Gaplarning tasnifi. Gaplarning kuzatilgan maqsadga ko'ra turlari: darak gap, so'roq gap va buyruq gaplar. Har bir turning o'ziga xos grammatik va intonatsion xususiyatlari. Har bir turda modallik xususiyatlarining ifodalanishi.

Gaplarning tuzilish jihatdan turlari: sodda va qo'shma gaplar. Sodda gaplarning yig'iq gap va yoyiq gap turlari. Qo'shma gap, uning sodda gapdan farqi, turlari.

Gaplarning emotsionallikka (his-hayajonni ifodalashiga) ko'ra turlari. Undov gaplarning grammatik, intonatsion xususiyatlari.

Gaplarning modallikka ko'ra turlari: tasdiq va inkor gaplar. Bunday gaplarning o'ziga xos xususiyatlari.

Sodda gaplarning sostaviga (tarkibiga) ko'ra turlari. Bosh bo'laklarning biri yoki har ikkisi ishtirok etishiga ko'ra bir sostavli va ikki sostavli gaplarga ajratilishi. Bir sostavli gaplar tushunchasining yangicha talqini. Kesim sostavisiz gapning mavjud bo'lolmasligi.

Sodda gap. Ikki sostavli gaplar. Ikki sostavli gaplarning o'ziga xos xususiyatlari.

Gap bo'laklari. Mustaqil so'zlarning gap bo'lagi vazifasida kelishi. Gap bo'laklarining leksik-grammatik xususiyatlari. Logik bo'laklar va grammatik bo'laklar. Gap bo'laklarining birikmali (yoyiq) qo'llanishi.

Gap bo'laklarining tasnifi. Bosh bo'laklar va ikkinchi darajali bo'laklar. Gap bo'laklari talqiniga yangicha qarash. Kesim gapning asosiy uyushtiruvchi markazi ekanligi. Eganing absolyut hokim bo'lak emasligi.

Ikkinchi darajali bo'laklar bosh bo'laklarni aniqlash, ulardan anglashilgan fikrni to'ldirish, izohlash uchun qo'llanishi.

Bosh bo'laklar. Ega gapdagi fikr qaratilgan predmetning nomi ekanligi. Ega harakatini bajaruvchi shaxsning nomi yoki kesim ifodalangan holat yoki belgi qarashli predmet nomini bildirishi. Eganing turli so'z turkumlari bilan ifodalanishi. Eganing qo'llanmaslik holatlari. Eganing kesim bilan shaxs va songa ko'ra mos bo'lishi. Eganing birikmali (yoyiq) kelishi.

Kesim nutq predmetining belgisini tasdiq yoki inkor yo'li bilan anglatadigan bo'lak ekani. Kesim-predikativ markazni tashkil qiluvchi bosh bo'lak. Kesimlarning ifodalanishga ko'ra turlari: ot-kesimlar, fe'l-kesimlar. Kesimning tuzilishiga kura turlari: sodda kesim, sostavli kesim va murakkab kesim. Ularning ichki turlari: sodda ot-kesim, sodda fe'l-kesim; sostavli ot-kesim, sostavli fe'l kesim.

Murakkab kesimlar, ular tarkibidagi qismlar orasidan sintaktik aloqaning mavjud bo'lishi bilan sostavli kesimlardan farqlanishi.

Bog'lama. Fe'l bo'lmagan so'zlar bilan birga kelib, kesimni shakllantirish, predikativlikni ko'rsatish, modallik, zamon, mayl, shaxs-son ma'nolarini ifodalash uchun qo'llanishi. Kesimning ega bilan moslashuvi.

Ikkinchi darajali bo'laklar. Ularning turlicha semantik va leksik-grammatik xususiyatiga ko'ra tasnifi: aniqlovchi, to'ldiruvchi, hol.

Aniqllovchi predmetning sifati, xususiyati miqdori yoki qarashlilikigi kabi turli belgilarini anglatuvchi ikkinchi darajali bo‘lak ekanligi. Aniqllovchining gapda konstruktiv bo‘lak bo‘la olmasligi.

Aniqllovchining ifodalanishi. Birikmali qo‘llanishi. Aniqllovchining turlari: sifatlovchi aniqllovchi, qaratqich aniqllovchi.

Sifatlovchili birikma qismlari bitishuv yo‘li bilan birikib atributiv munosabatini ko‘rsatishi. Qaratqichli birikma qismlari moslashuv yo‘li bilan birikib, atributiv munosabatini ko‘rsatishi.

Izohlovchi predmetni boshqacha nom bilan atash uchun qullanadigan aniqllovchining alohida turi ekanligi. Izohlovchining turlari. Izohlovchining turli ma‘no ifodalashi.

To‘ldiruvchi kesimga boshqaruv yo‘li bilan bog‘lanadigan ikkinchi darajali bo‘lak ekanligi. To‘ldiruvchi kesimga kelishik yordamida va ko‘makchi bilan bog‘lanishi. To‘ldiruvchining turli so‘z turkumlari bilan ifodalanishi. To‘ldiruvchining vositasiz, vositali turlari, har ikki turning ma‘nosi va qo‘llanishidagi o‘ziga xos tomonlari. To‘ldiruvchining birikmali kelishi.

Hol. Kesimga tobe bo‘lib, harakatning bajarilishidagi turli holatlarni bildiradigan ikkinchi darajali bo‘lak ekanligi. Holning turli so‘z turkumlari bilan ifodalanishi. Holning turlari: ravish holi, o‘rin holi, payt holi, sabab holi, maqsad holi, miqdor-daraja holi, shart holi, to‘siqsizlik holi. Holning birikmali kelishi.

Gap bo‘laklarining tartibi o‘zbek tilida deyarli erkin ekanligi. So‘zlar tartibining grammatik jihatga ta‘sir etish holatlari. Erkin tartib. Inversiya, uning turli ko‘rinishlari.

To‘liq va to‘liqsiz gaplar. Ularning belgilanishi, asosan, bo‘laklarning to‘la ifodalanishi yoki biror zarur bo‘lakning ifodalanmay qolishiga bog‘liq ekanligi. To‘liqsiz gapning qo‘llanishida o‘ziga xos mazmun va grammatik xususiyatlar mavjudligi.

Uyushiq bo‘lakli gaplar, turli gap bo‘laklarining uyushib kelishi. Uyushiq bo‘laklarda egalik, kelishik va son ko‘rsatkichlarining qo‘llanishidagi o‘ziga xos xususiyatlar. Uyushiq bo‘laklarda umumlashtiruvchi birliklar. Uyushiq bo‘laklarni biriktiruvchi yordamchilar.

Ajratilgan bo‘lakli gaplar, ularning boshqa bo‘laklardan kuchliroq, ta‘sirli, ifodali qilib berish maqsadida maxsus intonatsiya bilan aytilishi. Ikkinchi darajali bo‘laklarning ajratilib qo‘llanishi.

Undalmali gaplar, tarkibida mazmunan bo‘lanib, grammatik aloqaga kirmaydigan so‘z va so‘z birikmalarining ishtirok etishi. Undalma vazifasida keladigan so‘zlar. Undalmalarning tuzilishiga ko‘ra turlari.

Kirish va kiritma konstruktsiyali gaplar. Ular so‘zlovchining fikrga turli munosabatini bildirib, gap bo‘laklari bilan grammatik aloqaga kirishmasligi. Kirish so‘zlar va kirish gaplar. Ularning farqi. Kirish konstruktsiyalarning ma‘no turlari. Kiritma konstruktsiyalar. Ularning turli mazmun ifodalashi va kirish konstruktsiyalardan farqi, o‘xshash tomonlari.

Bir bosh bo‘lakli gaplar o‘z logik-grammatik xususiyatiga qarab ikki bosh bo‘lakli gaplardan farqlanishi. Bir bosh bo‘lakli gaplarning turlari: shaxsi aniq gaplar, shaxsi noma‘lum gaplar, shaxsi umumlashgan gaplar, shaxssiz gaplar, nominativ gaplar, vokativ gaplar. Bo‘laklarga ajralmaydigan gaplar, ularning mazmunga ko‘ra turlari.

Qo‘shma gap. Qo‘shma gapning sodda gapdan farqi: qo‘shma gapning qismlarida nisbiy mustaqil mazmun ifodalanishi, alohida predikativlik munosabatiga ega bo‘lishi va nisbiy tugal intonatsiya bilan ajratilishi. Qo‘shma gap komponentlari (qismlari)ni o‘zaro bog‘lovchi vositalar: bo‘lovchi, ko‘makchi, yuklama, kelishik shakllari; fe‘lning shart va buyruq mayli shakllari, nisbiy so‘zlar, intonatsiya, tartib va boshqalar. Qo‘shma gapning tuzilishiga ko‘ra turlari: ikki komponentli qo‘shma gaplar, ko‘p komponentli (murakkab) qo‘shma gaplar.

Ikki komponentli qo‘shma gaplarning turlari: bog‘langan qo‘shma gap, ergash gapli qo‘shma gap. Qo‘shma gaplarning yordamchi leksik-grammatik vositalarsiz – ohang yordamida birikishi.

Bog‘langan-teng tarkibli qo‘shma gaplar. Bularda komponentlarining mazmun jihatidan munosabati: biriktiruv, zidlov munosabati, chog‘ishtiruv munosabati, ayiruv munosabati, inkor munosabati.

Bog‘langan qo‘shma gap komponentlarining teng bog‘lovchilar shu bog‘lovchi vazifasidagi yuklamalar, bo‘lsa, esa yordamchilari orqali birikishi. Biriktiruvchi vosita sifatida yuklama va bog‘lovchilarning birga ishlatilishi. Bog‘langan qo‘shma gaplarda tenglanish intonatsiyasining mavjudligi, komponentlarning teng huquqli bo‘lishi.

Ergashgan qo'shma gaplar. Bunday qo'shma gaplar teng bo'lmagan qismlardan tuzilib, ergashtiruvchi yordamchilar orqali va tobelanish ohangi bilan aytilishi. Bosh va ergash gaplarning shakllanishi va intonatsion jihatdan farqi. Ergash gaplarni ajratishda uch kriteriyga amal qilinishi: har bir komponentdan mazmunan nisbiy tugallik, predikativ munosabatning mavjudligi, gapga xos ma'lum intonatsiya bilan ajralib turishi. Ergash gapni bosh gapga biriktiruvchi vositalar: ergashtiruvchi bog'lovchilar, nisbiy so'zlar, ko'makchilar, yuklamalar, bog'lovchi-yuklamalar, tobelanish intonatsiyasi va tartib. Ergash gaplarni tasnif qilishda ularning mazmuni, tuzilishi va sintaktik xususiyatining asosga olinishi.

Ergash gapli qo'shma gaplarning turlari: ega ergash gapli qo'shma gap, kesim ergash gapli qo'shma gap, to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap, aniqlovchi ergash gapli qo'shma gap, ravish ergash gapli qo'shma gap, o'lchov-daraja ergash gapli qo'shma gap, chog'ishtirish-o'xshatish ergash gapli qo'shma gap, sabab ergash gapli qo'shma gap, maqsad ergash gapli qo'shma gap, payt ergash gapli qo'shma gap, o'rin ergash gapli qo'shma gap, shart ergash gapli qo'shma gap qo'shma gap, to'siqsiz ergash gapli qo'shma gap, natija ergash gapli qo'shma gap.

Yordamchi vositalarsiz – ohang yordamida birikadigan qo'shma gaplar. Ular qo'shma gapning alohida turi emasligi. Bunday qo'shma gap komponentlarini biriktiruvchi asosiy vosita intonatsiya ekanligi. Tarkibidagi qismlarning munosabatiga ko'ra bunday qo'shma gapning turlari: bog'langan qo'shma gapga sinonim tur, ergashgan qo'shma gapga sinonim tur. Birinchi turda tenglanish intonatsiyasidan tashqari umumbo'laklar (payt hollari, aniqlovchilar)ning komponentlarini biriktirishdagi roli. Ergashgan qo'shma gaplarning yordamchilarsiz qo'llanish holatlari.

Ko'p komponentli (murakkab) qo'shma gaplarning uch va undan ortiq komponentdan tashkil topishi. Murakkab qo'shma gaplarning komponentlari orasidagi munosabatga ko'ra turlari: tenglanish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplar, ergashish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplar (bir necha ergash gapli qo'shma gap). Tenglanish va ergashish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplar (aralash qo'shma gaplar).

Tenglanish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplarda biriktiruvchi vositalar: teng bog'lovchilar, yuklamalar va tenglanish intonatsiyasining mavjudligi.

Ergashish orqali tuzilgan murakkab qo'shma gaplarning turlari: bir xil ergash gaplardan tuzilgan tur, har xil ergash gaplardan tuzilgan tur. Bir necha ergash gaplarning birgalik ergashuvi va ketma-ket ergashuvi orqali bosh gapga tobelanishi. Bir necha ergash gaplar orasida teng bog'lovchilar va ergashtiruvchi yordamchilarning yonma-yon qo'llanish holatlari.

Tenglanish va ergashish orqali birikadigan murakkab qo'shma gaplar (aralash tipdagi qo'shma gaplar). Ular tarkibidagi komponentlarni biriktiruvchi vositalar.

Ko'p komponentli qo'shma gap komponentlarining murakkab holda kelishi, ularning boshqa komponentlar bilan munosabati va turli ko'rinishlari.

O'zga gapli qurilma. O'zga gapning turlari: ko'chirma gap, o'zlashtirma gap. Ko'chirma gaplarning tuzilishi: muallif gapi va ko'chirma gap. Ko'chirma gapning so'z, gap yoki bir necha gaplardan tashkil topishi. O'ziniki bo'lmagan ko'chirma gaplar ham ko'chirma gapning maxsus turi ekanligi.

Muallif gapi tarkibida kesim vazifasida keluvchi nutq fe'llari. Ko'chirma va muallif gaplarining turli tartibda kelishi. Ko'chirma gaplarning qo'sh kelish hollari. O'ziniki bo'lmagan ko'chirma gaplarning ko'proq badiiy asar personajlari nutqida qo'llanishi.

O'zlashtirma gap. O'zlashtirma gap bilan ko'chirma gapning farqi va o'xshash tomonlari. Ko'chirma gaplarni o'zlashtirma gapga aylantirishda yuz beradigan o'zgarishlar. O'zlashtirma gap shakliga keltirib bo'lmaydigan ko'chirma gaplar.

Matn supersintaktik birlik sifatida. Matnlarning turlari. Matn qismlarining bog'lanishi, bog'lovchi vositalar.

Punktuatsiya. Punktuatsiya haqida tushuncha. O'zbek tili punktuatsiyasi asoslari. Tinish belgilarining turlari va ishlatilish qoidalari. Sodda gapda tinish belgilarining ishlatilishi. qo'shma gapda tinish belgilarining ishlatilishi. O'zga gapli qurilmalarda tinish belgilarining ishlatilishi.

Punktuatsiya (ishorat) qoidalari.

O'zbek tili punktuatsiyasining asosiy tamoyillari. Tinish belgilari va ularning tasnifi. Tinish belgilarining qo'llanish o'rinlari. Nuqta, vergul, so'roq, undov belgilarining qo'llanishi. Ikki nuqta, ko'p nuqta, nuqtali vergulning qo'llanishi, tire, qavs, qo'shtirnoqning qo'llanishi.

Uslubiyat va uslubshunoslik.

Uslubiyat haqida umumiy ma'lumot. Uslubiyat turlari. Yozma va og'zaki nutq me'yorlari haqida. Leksik uslubiyat. Fonetik uslubiyat. Grammatik uslubiyat. Morfologik uslubiyat. Sintaktik uslubiyat.

"Ona tili va bolalar adabiyoti" fanining "Bolalar adabiyoti" qismi nazariy mashg'ulotlari mazmuni.

I. Kirish

- 1.1 Adabiyot (bolalar adabiyoti) fanining maqsad va vazifalari.
- 1.2 Bolalar kitobxonligi haqida.

II. Bolalar folklori

- 2.1 Bolalar adabiyoti va bolalar folklorining umumiy tushunchasi va bog'liqligi.
- 2.2 Qo'shiqlar.
- 2.3 Maqollar.
- 2.4 Topishmoqlar.
- 2.5 Masallar.
- 2.6 Tez aytishlar.
- 2.7 Ertaklar. Adabiy ertaklar.

III. O'zbek bolalar adabiyoti (umumiy tahlil)

- 3.1 O'zbek bolalar adabiyotining vujudga kelishi.
- 3.2 O'tgan asrning 30-40 -yillaridagi o'zbek bolalar adabiyoti.
- 3.3 Hozirgi davrdagi o'zbek bolalar adabiyoti.

IV. Alisher Navoiy va Gulxaniy ijodi

- 4.1 Alisher Navoiyning "Xamsa" turkumiga kiruvchi dostonlarida ilgari surilgan ta'lim-tarbiyaga oid g'oyalar.
- 4.2 Alisher Navoiyning pand-nasihat mazmunidagi asarlarida ifodalangan ijtimoiy-siyosiy, axloqiy-ta'limiy qarashlar.
- 4.3 Gulxaniyning "Zarbulmasal" asari tarkibiga kirgan masallarda ilgari surilgan g'oyalar.

V. Abdulla Avloniy va Hamza ijodi

- 5.1 A. Avloniyning pedagogik faoliyati. Yangi maktablar, o'quv jarayonlari, dars uslubi tashkil etishdagi faoliyati.
- 5.2 "Turkiy guliston yoxud axloq" asarining ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati.
- 5.3 H.H. Niyoziy ma'rifati. Uning ta'limda joriy etilgan o'qish kitoblari mohiyati.
- 5.4 Hamza qalamiga mansub "Gul" turkumiga kiruvchi to'plamlarining badiiy ahamiyati.

VI. G'afur G'ulom va Quddus Muhammadiy ijodi

- 6.1 G'afur G'ulomning bolalar uchun yozilgan she'rlarida ilgari surilgan g'oyalar.
- 6.2 G'afur G'ulomning nasriy asarlari o'zbek bolalar adabiyotining ajoyib namunalari sifatida.
- 6.3 G'afur G'ulomning ikkinchi jahon urushi davridagi ijodi.
- 6.4 Quddus Muhammadiyning hayoti va ijodiy faoliyati.
- 6.5 Shoir shehrlardagi musiqiylik.
- 6.6 Q. Muhammadiy she'riyatida tabiatga munosabat; poetik obrazning o'rni hamda ahamiyati.

VII. Zafar Diyor va Shukur Sa'dulla ijodi

- 7.1 Zafar Diyorning hayoti va ijodi.
- 7.2 Zafar Diyorning "Mashinist" dostonida ilgari surilgan g'oyalar.
- 7.3 Zafar Diyorning she'riy asarlarida inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarning ifodalanishi.
- 7.4 Shukur Sa'dulla hayoti va ijodi.
- 7.5 Sh.Sahdulla ijodida hayotiy voqealarning haqqoniy badiiy tasviri, janr rang- barangligi va badiiy xususiyatlari, obrazlar talqini, tarbiyaviyligi, hayotiyligi.

VIII. Sulton Jo'ra va Hakim Nazir ijodi

- 8.1 Sulton Jo'raning hayoti va ijodi.
- 8.2 Shoirning ilmiy-ommabop mavzulardagi she'rlarida ifodalangan g'oyalar haqida.
- 8.3 Sulton Jo'raning vatanparvarlik mavzusida yozilgan asarlari tahlili.
- 8.4 Hakim Nazirning hayoti va ijodi.
- 8.5 Hakim Nazirning maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarga bag'ishlangan asarlariga xos xususiyatlar.
- 8.6 Hakim Nazirning mehnat, odob-axloq, vatanparvarlik mavzulariga bag'ishlangan asarlarining ahamiyati haqida.

IX. Po'lat Mo'min va Qudrat Hikmat ijodi

- 9.1 Po'lat Mo'minning hayoti va ijodi.
- 9.1 Po'lat Mo'min ijodida odob-axloq mavzusi.
- 9.3 Po'lat Mo'min - qo'shiqchi shoir.
- 9.4 Qudrat Hikmatning hayoti va ijodi.
- 9.5 Qudrat Hikmatning tinchlik va baxtli bolalik haqidagi she'rlarining o'ziga xos xususiyatlari.
- 9.6 Qudrat Hikmat dostonlarida ilgari surilgan g'oyalar.

X.Xudoyberdi To'xtaboev va Farhod Musajon ijodi

- 10.1 Xudoyberdi To'xtaboev hayoti va ijodi.
- 10.2 "Sariq devni minib", "Qasoskorning oltin boshi", "Besh bolali asarlarining badiiy xususiyatlari.
- 10.3 Farhod Musajon hayoti va ijodi.
- 10.4 Farhod Musajonning maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bag'ishlangan hikoyalarida ilgari surilgan g'oyalar.
- 10.5 Farhod Musajon - dramaturg adib.

XI. MirazizA'zamvaTursunboyAdashboyevijodi

- 11.1 MirazizA'zamninghayotivaijodiyfaoliyati.
- 11.2 M.Ahzamshehrlaridahayotgamunosabat, ijtimoiyziddiyatlarningbadiiytalqini.
- 11.3 Adib dramalarining maktab sahnasidagi ahamiyati.
- 11.4 Tursunboy Adashboyev ijodida ona-tabiat va Vatan madhi.
- 11.5 T.Adashboyevning so'nggi yillardagi ijodiy faoliyati.
- 11.6 Shoirning ona-tabiat va Vatan mavzusidagi she'rlari badiiyati.

XII. Qambar Ota va Muhammad Ali ijodi

- 12.1 Qambar Otaning hayoti va ijodiy faoliyati.
- 12.2 Qambar Otaning maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarga bag'ishlangan she'rlarining mavzu doirasi.
- 12.3 Qambar Ota yaratgan doston va doston-ertaklarda ilgari surilgan g'oyalar.
- 12.4 Muhammad Ali yaratgan tarixiy romanlardagi bolalar obrazlari.
- 12.5 Muhammad Alining ona-tabiat tasviri chizilgan asarlari.
- 12.6 Muhammad Alining xalq afsonalari asosida yaratgan asarlarida ilgari surilgan g'oyalar.
- 12.7 Muhammad Alining temuriylarga bag'ishlab yozilgan romanlari haqida.

XIII. Anvar Obidjon va Abusaid Ko'chimov ijodi

- 13.1 Anvar Obidjon ijodi o'zbek bolalar adabiyotidagi yanigicha yo'nalish sifatida.
- 13.2 Anvar Obidjon she'rlarida kitobxon ongiga ta'sir qilish emas, qalbiga yo'l topishga bo'lgan urinishlar.
- 13.3 Anvar Obidjonning "Sen eshitmagan qo'shiqlar" turkumi - o'quvchilarning eng sevimli to'plami.
- 13.4 Anvar Obidjon - ustozlar e'tirofida.
- 13.5 AbusaidKo'chimovninghayotivaijodiyfaoliyati.
- 13.6 AbusaidKo'chimovningkichkintoylargabag'ishlanganshe'rlaridailgarisurilgang'oyalar.
- 13.7 AbusaidKo'chimovertakvadostonlariningo'zigaxosxususiyatlari.

XIV. HamzaImonberdiyevvaAbdurahmonAkbarningijodi

- 14.1 HamzaImonberdiyevninghayotivaijodiyfaoliyati.
- 14.2 Hamza Imonberdiyev asarlarining mavzu doirasi.
- 14.3 Hamza Imonberdiyevning "Adolat kaliti" ertagida ilgari surilgan g'oyalar.
- 14.4 Abdurahmon Akbar ijodidagi rang-baranglik.
- 14.5 Abdurahmon Akbarning qofiyali nasr(saj') shaklidagi turkumidagi she'rlarning o'ziga xosligi.
- 14.6 Abdurahmon Akbarning Vatan, tabiat va bolalar o'yinlari haqidagi she'rlari haqida.
- 14.7 Abdurahmon Akbarning alifbo shehrlari haqida.

XV. Chet el bolalar adabiyoti

- 15.1 Chet el bolalar adabiyotining umumiy tahlili.
- 15.2 Sharl Perroning bolalar zavq oladigan ertaklariga xos xususiyatlar haqida.
- 15.3 Aka-uka Grimmlar yaratgan ertaklarda ilgari surilgan g'oyalar.
- 15.4 Aka-uka Grimmlar yozgan ertaklarda ulug'langan yoki qoralangan fazilatlar va xislatlar haqida.
- 15.5 Xans Kristian Andersen ijodining ko'p qirrali va rang-barang ekanligi.
- 15.6 Xans Kristian Andersen asarlarida ilgari surilgan g'oyalar.

XVI. Rus yozuvchilarining bolalarga atab yozgan asarlari

- 16.1 Aleksandr Sergeyevich Pushkin yaratgan ertak-dostonlarda ilgari surilgan g'oyalar.
- 16.2 Nikolay Alekseyevich Nekrasov hayoti va ijodi.
- 16.3 Nikolay Alekseyevich Nekrasovning bolalarga atab yaratgan asarlarining o'ziga xos xususiyatlari.

XVII. Rus yozuvchilarining bolalarga atab yozgan asarlari(davomi)

- 17.1 Lev Nikolayevich Tolstoy tomonidan yaratilgan "Yangi alifbo" asari haqida.
- 17.2 LevNikolayevichTolstoyning "Mo'ysafidolmaekdi" hikoyasidailgari surilgan g'oyalar haqida.
- 17.3 KorneyIvanovichChukovskiyertak-dostonlaridailgarisurilgang'oyalar.
- 17.4 Samuil Yakovlevich Marshak asarlarining janr jihatdan rang-barangligi.
- 17.5 Samuil Yakovlevich Marshak asarlarida ilgari surilgan g'oyalar.

"Ona tili va bolalar adabiyoti" fanining "Ona tili" qismi amaliy

mashg'ulotlari mazmuni

Fonetika va orfoepiya

- 1.1. Nutqtovushlarningtasnifi. Unlivaundoshtovushlarningtasnifqilinadiganbelgi-xususiyatlarnibilish. Ayrimso'z, jumlavanutqiyparchalardagiunlilarnianiqlab, ularnitilninggorizontal, vertikalharakatlarigako'rahamdalablarishtirokigako'raturlargaaajratishustidatahlilqoliplari, mashqlarvatestlar. Berilganso'z, jumlavanutqiyparchalardagiundoshlarnianiqlab, ularniartikulyatsiya (hosilbo'lish) o'miga, usuligako'rahamdaovozvashovqinningishtirokigako'ratahlilqilishyuzasidantahlilqoliplari, mashqlarvatestlar.
- 1.2. Nutqningfonetikbo'linishi, Nutqiyparchalarnijumla (fraz), takt (sintagma). fonetikso'z, bo'g'invatovushlargabo'labilishustidamashqlarvatestlar.
- 1.3. So'zlarnibo'g'inlargaaajratabilish, ularningturlarinianiqlashyuzasidantahlilqoliplari, mashqlarvatestlar.
- 1.4. Urg'uningfonetiktabiatinibilish. So'zlardagiurg'ulivaurg'usizbo'g'inlarnianiqlashustidamashqlar; jumalardagimantiqiyurg'uolganso'zlarnianiqlayolishyuzasidanmashqlar. Urg'uningma'noajratishdagirolinianiqlashgaoidtahlilqoliplari, mashqlarvatestlar.
- 1.5. Nutqjarayonidatovushlarningkombinatorvapozitsiono'zgarishlarigadoirtahlilqoliplari, mashqlarvatestlar.
- 1.6. O'zbektiliningorfoepikme'yorlari. O'zbektiliadabiytalaffuzme'yorlarinibilish. Ayrimorfoepikme'yorlamingorfografikme'yorlargamoskelish-kelmaslikholatlarinianiqlaybilish. Ayrim grammatik shakllarning talaffuzidagi variantlarini aniqlay bilish. Matnning fonetik tahlili. Fonetik tahlil elementlarini bilish va fonetik tahlil ko'nikmasini hosil qilish.

2.Grafika va orfografiya (imlo).

- 2.1. O'zbek yozuvi tarixini, hozirgi o'zbek alifbosini bilish: harflarning nomini, ularning ketma-ket joylashish tartibini bilish. Berilgan so'zlarni alfavit (alifbo) tartibida yozish: berilgan matndagi so'zlarni bosh shaklga keltirish va ularni alfavit tartibida yozib chiqish ustida tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 2.2. Matnni imlo tomondan tahlil qilish;
 - a) asos va qo'shimchalar ustida ishlash;
 - b) ayrim harflar imlosi ustida ishlash;
 - d) qo'shib, ajratib va chiziqcha bilan yoziladigan so'zlar ustida ishlash;
 - e) bo' g'in ko'chirilishi va bosh harflarning yozilishi bo'yicha tahlil qoliplari, mashqlar va testlar. Muayyan so'zlarda orfogrammalmi topa bilish va harflarning yozilishi asosida orfografiyaning qanday tamoyillari yotganligini aniqlay bilish yuzasidan mashqlar va testlar.

3.Leksikologiya, frazeologiya, leksikografiya.

- 3.1. Leksema, semema, sema. Bir ma'noli va ko'p ma'noli so'zlar. So'zlaming bir ma'noli yoki ko'p ma'noli ekanligini aniqlay bilish. Ko'chma ma'noli so'zlarni aniqlash, o'z ma'nosi (asl ma'nosi) bilan qiyoslash, ma'no kuchiga xususiyatlarini va ma'no ko'chish turlarini izohlashga doir tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 3.2. Omonimiya hodisasining mohiyatini bilish. Omonimlami topib, ularning ma'nolarini aniqlash. Omonimiyani polisemantiizdan ajrata bilish. Omonimlar turlarini aniqlash ustida mashqlar va testlar.
- 3.3. Sinonimiya. Sinonimiya hodisasining mohiyatini bilish. Sinonimlarni aniqlash. Berilgan so'zlar ichidan sinonimlarni topib, sinonimiya qatorini tuzish va sinonimiya qatoridan dominantani aniqlash. Berilgan so'zlarni dominanta tarzida olib, ularning sinonimlarini keltirish ustida mashqlar va testlar.
- 3.4. Antonimiya. Antonimiya hodisasining mohiyatini bilish. Turli so'zlarga ularning antonimini topa bilish. Antonimlaming leksik-semantik xususiyatlarini izohlash, turlarini aniqlash ustida tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 3.5. O'z qatlam va o'zlashgan qatlamga doir so'zlar. O'zlashgan so'zlarni matnlardan topa bilish va lu g'atlardan ularning qaysi tillardan o'zbek tiliga kirib kelganini (o'zlashganini) aniqlay bilish yuzasidan tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.

- 3.6. Ijtimoiy-dialektal tarkibiga ko'ra o'zbek tili leksikasi. Dialektizmlar, ularning turlari; kasb-hunarga oid so'zlar; atamalar (terminlar) va ularning qaysi sohaga oid ekanligi, jargon va argolarni aniqlash bo'yicha mashqlar va testlar.
- 3.7. Nofaol leksika. Berilgan matndan tarixiy so'zlar, arxaik so'zlar va neologizmlarni topa bilish, ularning ma'nolarini aniqlash va izohlash yuzasidan mashqlar va testlar.
- 3.8. Frazologiya. Frazologik iboralarning o'ziga xos xususiyatlarini bilish, frazeologizmlarning turlarini aniqlash, ularning omonimlik, sinonimlik, antonimlik xususiyatlarini izohlash bo'yicha mashqlar va testlar.
- 3.9. Leksikografiya. Turli lu g'atlaming xususiyatlarini bilish. Lu g'at tiplari: ensiklopedik (qomusiy) va lingvistik, bir tilli va ko'p tilli lu g'atlardan foydalanish yuzasidan mashqlar va testlar.

4. Morfemika va so'z yasalishi.

- 4.1. So'zning morfologik tarkibi. O'zbek tili morfem tarkibini, uning xususiyatlarini bilish, so'zlarni morfemalarga (o'zak va affikslarga), affikslarni vazifalariga ko'ra turlarga ajratish; shakldosh va ma'nodosh affikslarni ajrata bilish yuzasidan tahlil qoliplari, mashqlar va testlar. Affiks qo'shish bilan so'z tarkibida bo'ladigan fonetik o'zgarishlarni tahlil qila bilish.
- 4.2. So'zlaming tarkibiga ko'ra (morfemik) tahlili. So'z yasash usullari, matndan tub va yasama so'zlarni ajrata bilish, yasama so'zlaming yasalish usulini aniqlash yuzasidan tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.

5. Grammatika.

- 5.1. Berilgan matndagi so'zlarni so'z shakllari jihatdan tahlil qilish: so'zlaming sintetik, analitik, juft va takroriy, nol ko'rsatkichli shakllarini aniqlash ustida tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 5.2. Morfemika, so'zyasalishi, grammatikagakirishmateriallari yuzasidankollokviumo'tkazish.

6. Morfologiya. So'z turkumlari. Ot.

- 6.1. So'zlarni turkumlarga ajratish tamoyillarini bilish.
- 6.2. Ot- so'z turkum sifatida. Otning ma'noturlari (atoqlivaturdosh, aniqvamavhum, yakkavajamlovchi) ni aniqlash yuzasidan tahlil qoliplari, mashqlar va testlar. Otlarda son kategoriyasi. Mazkur kategoriyaning mohiyatini bilish. Otlarning birlik va ko'plikda qo'llanishi; ko'plik qo'shimchasining ishlatilish o'rinlari va vazifalarini belgilash ustida tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 6.3. Otlarda egalik kategoriyasi. Ushbu kategoriyaning mohiyatini bilish. Otlarning egalik qo'shimchalari bilan o'zgarishi bo'yicha tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 6.4. Otlarda kelishik kategoriyasi. Mazkur kategoriyaning mohiyatini bilish. Otlarning kelishik qo'shimchalari bilan o'zgarishi ustida tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 6.5. Otlarning yasalishi va tuzilish jihatdan turlari, affiksatsiya. kompozitsiya, abbreviatsiya usullari bilan yasalgan otlar: ularning sodda, qo'shma, juft, qisqartma otlar singari tuzilish jihatdan turlari yuzasidan tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 6.6. Ot yuzasidan umumiy morfologik tahlil.

7. Sifat.

- 7.1. Sifat - so'z turkumi sifatida. Sifat darajalari va modal shakllari, ularning ma'no xususiyatlarini aniqlash ustida tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 7.2. Sifatlarning yasalishi, qo'shma, juft, murakkab sifatlarning imlosi yuzasidan tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 7.3. Sifatlar ustida umumiy morfologik tahlil o'tkazish.

8. Son.

- 8.1. Son - so'z turkumi sifatida. Sonning turlarini aniqlash, bu turlarning qanday yasalganini izohlash yuzasidan tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 8.2. Sonlaming turlanishi va numerativ so'zlar bilan qo'llanishi, juft va tarkibli sonlarning imlosi ustida mashqlar va testlar.
- 8.3. Son yuzasidan umumiy morfologik tahlil.

9. Olmosh.

- 9.1. Olmosh - so'z turkumi sifatida. Olmoshning ma'no turlarini aniqlash, har bir turning o'ziga xos xususiyatlarini belgilash yuzasidan mashqlar va testlar.
- 9.2. Olmoshning egalik va kelishik qo'shimchalari bilan o'zgarishi; juft va qo'shma olmoshlarning imlosi ustida tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 9.2. Olmosh yuzasidan umumiy morfologik tahlil.

10.Fe'l.

- 10.1. Fe'l - so'z turkumi sifatida. Bo'lishli va bo'lishsiz, o'timli va o'timsiz fe'llarni aniqlash yuzasidan mashqlar va testlar.
- 10.2. Fe'l nisbat (daraja)lari, ularni hosil qiluvchi affiks larni aniqlash bo'yicha tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 10.3. Fe'l mayllari: ijro, buyruq- istak, shart (yokishart- istak) mayllari, ularning o'ziga xos xususiyatlarini yuzasidan tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 10.4. Fe'l zamonlari, ularning turlari, hosil bo'lishi yuzasidan tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 10.5. Fe'l ning tuslanishi, tuslovchi affiks larning turlari yuzasidan tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 10.6. Fe'l ning ravishdosh, sifatdosh, harakat nomishakllarini aniqlash, boshakllarini yasovchi affiks lar, ularning imlosi ustida tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 10.7. Fe'l ning yasalishi, uning tuzilish jihatdagi turlari, qo'shma va juft fe'llarning imlosi ustida tahlil qoliplari, mashqlar va testlar.
- 10.8. Fe'l yuzasidan umumiy morfologik tahlil o'tkazish.

11.Ravish.

- 11.1. Ravishning grammatik ma'nosi, morfologik belgilari va sintaktik vazifasi. Ravishlarning ma'no turlari. Ravishlarda daraja.
- 11.2. Ravishlarning yasalishi. Ravishlarning tuzilish jihatdan turlari.

12. Yordamchi so'zlar.

ko'makchilar, bog'lovchilar, yuklamalar, ularning grammatik xususiyati, ma'no-funksiyasini va tuzilishiga ko'ra turlari.

13. Alohida olingan so'zlar turkumi.

Modal so'zlar, yndovlar, raqlid so'zlar, ularning ma'no va grammatik xususiyatlari, vazifalari.

14. Sintaksidan amaliy mashg'ulotlar mazmuni

Asosiy sintaktik birliklar. Gap va so'z birikmasi, ularning farqi.

Gapda so'zlarni biriktiruvchi vositalar: so'z formalari, yordamchi so'zlar, tartib va intonatsiya. Gap va so'z birikmasini farqlashda intonatsiya va tartibning roli.

Sintaktik aloqaning turlari (predikativ va nopredikativ aloqa)ni belgilash. So'zlar orasidagi atributiv, ob'ektiv va relyativ munosabat.

Tenglanish va tobelanish aloqalarini belgilash va tobelanish aloqasidagi birikmalarni ko'rsatish.

Moslashuv, boshqaruv va bitishuv aloqalarini 2-3ta sodda gap misolida tahlil qilish, so'zlarning bog'lanish sxemasini chizish.

So'z birikmasi va sintagmaning o'xshash va farqli tomonlarini belgilash.

So'z birikmalarining sodda va murakkab turlari. Hokim so'zning ifodalanishiga ko'ra so'z birikmasining turlarini 3 ta gap ichida tahlil qilish.

Gap. Gapning o'ziga xos belgilarini aniqlash.

Gapda predikativlik, intonatsion belgilarini aniqlash.

So'roq va buyruq gaplarning grammatik va intonatsion xususiyatlarini izohlab berish. Undov gaplarning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash. Undov so'zdan tuzilgan gaplarga misollar keltirib, tahlil qilish. Inkor gaplardagi inkor ko'rsatkichlarining qo'llanishini izohlash.

Sodda gap. Sodda gaplarning sintaktik tuzilishi. Gap bo'lagi va gap bo'lagi hisoblanmaydigan sintaktik shakllar. Gap bo'laklarining tasnifi va tavsifi.

Ega va kesimning turli so'z turkumlari bilan ifodalanishi, ularning qo'llanishi, sostavli va murakkab kesimlarning farqini belgilash.

Gapning ikkinchi darajali bo'laklari, ifodalanishi, turlari. Ikkinchi darajali bo'laklarning birikmali qo'llanishi.

Inversiya hodisasining turli ko'rinishlari.

To'liqsiz gaplar, ularning bo'laklarga ajratilmaydigan gaplardan farqi va o'xshash tomonlari. Bir sostavli gaplarning yangicha talqini bo'yicha mashqlar.

Gapning uyushiq bo'laklari. Uyushgan va uyushmagan aniqlovchilar. Uyushiq bo'laklarda umumlashtiruvchi birliklar.

Undalmaning so'z va birikma holda kelishi, o'rni, tinish belgilari.

Kirish konstruksiyali gaplarning ma'no turlari.

Sodda va qo'shma gaplarning farqi. fo'shma gap turlari.

Bog'langan qo'shma gaplarning mazmun munosabatiga ko'ra turlari.

Ergashgan qo'shma gaplar. Ularning bog'langan qo'shma gaplardan farqi. Ergash gaplarni bosh gapga biriktiruvchi vositalar. Ergashgan qo'shma gaplarning turlari bo'yicha mashq.

Yordamchi vositalarsiz birikadigan qo'shma gaplar, ularning turlari.

Ko'p komponentli qo'shma gaplar, ularning turlari. Bunday qo'shma gap komponentlarining murakkab holda kelishi (murakkab komponentli qo'shma gaplar).

O'zga gapli qurilmalar. Ularning turlari.

O'zga gapli qurilmalarda tinish belgilarining qo'llanishi.

O'zlashtirma gaplarning o'ziga xos xususiyatini aniqlash.

Punktuatsiya (ishorat qoidalari)dan amaliy mashg'ulotlar

O'zbek tili punktuatsiyasining asosiy tamoyillarini aniqlash yuzasidan mashqlar. Tinish belgilari va ularning tasnifi aniqlash yuzasidan mashqlar. Tinish belgilarining qo'llanish o'rinlari yuzasidan mashqlar. Nuqta, vergul, so'roq, undov belgilarining qo'llanishi yuzasidan mashqlar. Ikki nuqta, ko'p nuqta, nuqtali vergulning qo'llanishi aniqlash yuzasidan mashqlar, tire, qavs, qo'shtirnoqning qo'llanishi aniqlash yuzasidan mashqlar.

Uslubiyatdan amaliy mashg'ulotlar mazmuni

Uslubiyat va uslubshunoslik.

Uslubiyat haqida umumiy ma'lumot. Nutq uslublarini aniqlash yuzasidan mashqlar. Lingvistik bilimlarning uslubiy xoslanishi. Uslubiy bo'yoqdorlik. Nutq uslublari va ularning asosiy xususiyatlari.

Uslubiyat turlari. Yozma va og'zaki nutq me'yorlarini aniqlash yuzasidan mashqlar. Leksik uslubiyat. Fonetik uslubiyat. Grammatik uslubiyat. Morfologik uslubiyat. Sintaktik uslubiyatni aniqlash yuzasidan mashqlar.

"Ona tili va adabiyot" fanining "Bolalar adabiyoti" qismi

amaliy mashg'ulotlari mazmuni

I. Kirish

1.1 Adabiyot(bolalaradabiyoti)

fanining maqsad va vazifalari yuzasidan test topshiriqlarini bajarish, savol-javobo'tkazish.

1.2 Bolalar kitobxonligi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

II. Bolalar folklori

2.1 Bolalar adabiyoti va bolalar folklorining mumtoz adabiyot namunalari bilan bog'liqligi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

2.2 Qo'shiq janri yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

2.3 Maqol janri yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

2.4 Topishmoq janri yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

2.5 Masai janri yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

2.6 Tez aytish janri yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

2.7 Ertak, adabiy ertaklar.

III. O'zbekbolalaradabiyoti (umumiytahlil)

3.1 O'zbekbolalaradabiyotiningvujudgakelishi yuzasidantesttopshiriqlarini, adabiytahlilqoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasibo'yichaishlash.

3.2 O'tganasnning30-40 -yillaridagio'zbekbolalaradabiyotiyuzasidantesttopshiriqlarini, adabiytahlilqoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasibo'yichaishlash..

3.3 Hozirgi davrdagi o'zbek bolalar adabiyoti.

iv. Alisher Navoiy va Gulxaniy ijodi

4.1 Alisher Navoiyning "Xamsa" turkumiga kiruvchi dostonlarida ilgari surilgan ta'lim-tarbiyaga oid g'oyalar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

4.2 Alisher Navoiyning pand-nasihati mazmunidagi asarlarida ifodalangan ijtimoiy- siyosiy, axloqiy-ta'limiy qarashlar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

4.3 Gulxaniyning "Zarbulmasal" asari tarkibiga kirgan masallarda ilgari surilgan g'oyalar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

v. Abdulla Avloniy va Hamza ijodi

5.1 A.Avloniyning pedagogik faoliyat, yangi maktablar, o'quv jarayonlari, dars uslubi tashkil etishdagi faoliyati yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

5.2 "Turkiy guliston yoxud axloq" asarining ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

5.3 H.H. Niyoziy ma'rifati. Uning ta'limda joriy etilgan o'qish kitoblari mohiyati yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

5.4 Hamza qalamiga mansub "Gul" turkumiga kiruvchi to'plamlarining badiiy ahamiyati yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

VI. G'afur G'ulom va Quddus Muhammadiy ijodi

6.1 G'afur G'ulomning bolalar uchun yozilgan she'rlarida ilgari surilgan g'oyalar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

6.2 G'afur G'ulomning nasriy asarlari o'zbek bolalar adabiyotining ajoyib namunalari sifatida yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

6.3 G'afur G'ulomning ikkinchi jahon urushi davridagi ijodi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

6.4 Quddus Muhammadiyning hayoti va ijodiy faoliyati yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

6.5 Shoir she'rlardagi musiqiylik yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash..

6.6 Q.Muhammadiy she'riyatida tabiatga munosabat; poetik obrazning o'rni hamda ahamiyati yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

VII. Zafar Diyor va Shukur Sa'dulla ijodi

7.1 Zafar Diyorning hayoti va ijodi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash .

7.2 Zafar Diyorning "Mashinist" dostonida ilgari surilgan g'oyalar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash .

7.3 Zafar Diyorning she'riy asarlarida inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarning ifodalanishi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

7.4 Shukur Sa'dulla hayoti va ijodi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

7.5 Sh.Sahdulla ijodida hayotiy voqealarning haqqoniy badiiy tasviri, janr rang- barangligi va badiiy xususiyatlari, obrazlar talqini, tarbiyaviyligi, hayotiyiligi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

VIII. Sulton Jo'ra va Hakim Nazir ijodi

8.1 Sulton Jo'raning hayoti va ijodi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

8.2 Shoirning ilmiy-ommabop mavzulardagi she'rlarida ifodalangan g'oyalar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

8.3 Sulton Jo'raning vatanparvarlik mavzusida yozilgan asarlari tahlili yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

8.4 Hakim Nazirning hayoti va ijodi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

8.5 Hakim Nazirning maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarga bag'ishlangan asarlariga xos xususiyatlar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

8.6 Hakim Nazirning mehnat, odob-axloq, vatanparvarlik mavzulariga bag'ishlangan asarlarining ahamiyati yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

IX. Po'lat Mo'min va Qudrat Hikmat ijodi

9.1 Po'lat Mo'minning hayoti va ijodi. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash

9.1 Po'lat Mo'min ijodida odob-axloq mavzusi. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

9.3 Po'lat Mo'min - qo'shiqchi shoir. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

9.4 Qudrat Hikmatning hayoti va ijodi. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

9.5 Qudrat Hikmatning tinchlik va baxtli bolalik haqidagi she'rlarining o'ziga xos xususiyatlari. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

9.6 Qudrat Hikmat dostonlarida ilgari surilgan g'oyalar. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

x. Xudoyberdi To'xtaboev va Farhod Musajon ijodi

10.1 Xudoyberdi To'xtaboev hayoti va ijodi. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash

10.2 "Sariq devni minib", "Qasoskorning oltin boshi", "Besh bolali yigitcha" asarlarining badiiy xususiyatlari. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash

10.3 Farhod Musajon hayoti va ijodi. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash

10.4 Farhod Musajonning maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarga bag'ishlangan hikoyalarida ilgari surilgan g'oyalar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

10.5 Farhod Musajonning dramaturg sifatidagi ijodi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

XI. Miraziz A'zam va Tursunboy Adashboyev ijodi

- 11.1 Miraziz A'zamning hayoti va ijodiy faoliyati. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash
- 11.2 M.Ahzam shehrlarida hayotga munosabat, ijtimoiy ziddiyatlarning badiiy talqini. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 11.3 Adib dramalarining maktab sahnasidagi ahamiyati. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 11.4 Tursunboy Adashboev ijodida ona-tabiat va Vatan madhi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 11.5 T.Adaboshevning so'nggi yillardagi ijodiy faoliyati yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 11.6 Shoirning ona tabiat va Vatan mavzusidagi she'rlari badiiyati yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

XII. Qambar Ota va Muhammad Ali ijodi

- 12.1 Qambar Otaning hayoti va ijodiy faoliyati yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 12.2 Qambar Otaning maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarga bag'ishlangan she'rlarining mavzu doirasi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 12.3 Qambar Ota yaratgan doston va doston-ertaklarda ilgari surilgan g'oyalar. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 12.4 Muhammad Ali yaratgan tarixiy romanlardagi bolalar obrazlari. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 12.5 Muhammad Alining ona-tabiat tasviri chizilgan asarlari. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 12.6 Muhammad Alining xalq afsonalari asosida yaratgan asarlarida ilgari surilgan g'oyalar. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 12.7 Muhammad Alining temuriylarga bag'ishlab yozilgan romanlari haqida yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

XIII. Anvar Obidjon va Abusaid Ko'chimov ijodi

- 13.1 Anvar Obidjon ijodi o'zbek bolalar adabiyotidagi yanigicha yo'nalish sifatida.
- 13.2 Anvar Obidjon she'rlarida kitobxon ongiga ta'sir qilish emas, qalbiga yo'I topishga bo'lgan urinishlar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 13.3 Anvar Obidjonning "Sen eshitmagan qo'shiqlar" turkumi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 13.4 Anvar Obidjon ustozlar e'tirofida.
- 13.5 Abusaid Ko'chimovning hayoti va ijodiy faoliyati. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 13.6 Abusaid Ko'chimovning kichikintoylarga bag'ishlangan she'rlarida ilgari surilgan g'oyalar. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 13.7 Abusaid Ko'chimov ertak va dostonlarining o'ziga xos xususiyatlari. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

XIV. Hamza Imonberdiyev va Abdurahmon Akbarning ijodi

- 14.1 Hamza Imonberdiyevning hayoti va ijodiy faoliyati. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 14.2 Hamza Imonberdiyev asarlarining mavzu doirasi. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliplarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 14.3 Hamza Imonberdiyevning "Adolatkaliti" ertakidagi ilgari surilgan g'oyalar.

- 14.4 Abdurahmon Akbari jodidagirang-baranglik. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 14.5 Abdurahmon Akbarning qofiyali nasr (saj') shaklidagi turkumidagi she'rlarning o'zigaxosligi. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 14.6 Abdurahmon Akbarning Vatan, tabiat va bolalar o'yinlari haqidagi she'rlari yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 14.7 Abdurahmon Akbarning alifbos she'rlari yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

XV. Chet el bolalar adabiyoti

- 15.1 Chet el bolalar adabiyotining umumiy tahlili. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 15.2 Sharl Perroning bolalar zavq oladigan ertaklariga xos xususiyatlar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 15.3 Aka-uka Grimmlar yaratgan ertaklarda ilgari surilgan g'oyalar. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 15.4 Aka-uka Grimmlar yozgan ertaklarda ulug'langan yoki qoralangan fazilatlar va xislatlar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 15.5 Xans Kristian Andersen ijodining ko'pqirrali rang-barangligi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 15.6 Xans Kristian Andersen asarlaridagi ilgari surilgan g'oyalar. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

XVI. Rus yozuvchilarining bolalarga atab yozgan asarlari

- 16.1 Aleksandr Sergeyevich Pushkin yaratgan ertak-dostonlarda ilgari surilgan g'oyalar. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 16.2 Nikolay Alekseyevich Nekrasov hayoti va ijodi. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 16.3 Nikolay Alekseyevich Nekrasovning bolalarga atab yaratgan asarlarining o'ziga xos xususiyatlari. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

XVII. Rus yozuvchilarining bolalarga atab yozgan asarlari (davomi)

- 17.1 Lev Nikolayevich Tolstoy tomonidan yaratilgan "Yangi alifbo" asari yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 17.2 Lev Nikolayevich Tolstoyning "Mo'ysafid olma ekdi" hikoyasida ilgari surilgan g'oyalar yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 17.3 Korney Ivanovich Chukovskiy ertak-dostonlarida ilgari surilgan g'oyalar. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 17.4 Samuil Yakovlevich Marshak asarlarining janr jihatdan rang-barangligi yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.
- 17.5 Samuil Yakovlevich Marshak asarlarida ilgari surilgan g'oyalar. yuzasidan test topshiriqlarini, adabiy tahlil qoliqlarini bajarish, "Blits" texnologiyasi bo'yicha ishlash.

Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni

Talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etishda quyidagi shakllar tavsiya qilinadi:

- dasturda tavsiya qilingan darslik va qo'llanmalardan foydalangan holda ona tili va adabiyot fanining bo'limlarini o'rganish;
- o'zlari mustaqil izlab topgan qo'shimcha adabiyotlardan foydalangan holda ona tili va adabiyot fanining bo'limlarini o'rganish;
- badiiy adabiyotlardan ona tili bo'yicha muayyan mavzularga doir misollar ko'chirish;

- chuqur o'rganilishi talab qilinadigan mavzular yuzasidan jadvallar va slaydlar tayyorlash;
- muayyan mavzular bo'yicha mustaqil tarzda test topshiriqlarini tayyorlash ;
- muayyan mavzular bo'yicha mustaqil tarzda lug'atlar tuzish.

Talabalar mustaqil talimining mazmuni va hajmi

Ishchi o'quv dasturining mustaqil talimiga oid bo'lim va mavzular	Mustaqil talimga oid topshiriqlar va tavsiyalar 1-semestr	Bajarish muddati	Hajm (soatda)
Kirish. Tilshunoslik va til.	Tilni ijtimoiy-individual hodisa sifatida tavsiflang. Tilshunoslik bo'limlarining til sathlari va birliklari bilan bog'liqligini izohlang. Hozirgi adabiy o'zbek tilining dialektal asoslari haqida gapiring. Dunyoda qo'shimchasiz tillar ham bor. Bu tillarda o'zaro fikr almashish qanday amalga oshiriladi?	1-hafta	2
Fonetika. Nutq tovushlari va ular bilan bog'liq hodisalar.	Tovush va fonema munosabati haqida gapiring. Tovush ko'pmi, fonema? Unli va undosh tovushlar atamaları tovushlarning tabiatiga qanchalik mos? Fikringizni asoslang.	2-hafta	2
Yozuv va uning turlari. O'zbek yozuvlari.	Tovushlarning farqlovchi va farqlanmaydigan (umumiy) belgilarini izohlang. Sonor va jarangli nimalariga ko'ra farqlanadi?	2- hafta	2
	Kombinator va pozitsion o'zgarishlar qanday o'zgarishlar? Misollar asosida izohlang. Tovushlar nutq jarayonida o'zgarishining sabablari nimada? Ko'proq o'zbek xalqiga xos tovush o'zgarishlarini ayting.	3- hafta	2
	O'rta Osiyo xalqlariga taalluqli qanday yozuvlarni bilasiz? Bobur va yozuvning qanday aloqasi bor? Biz lotin yozuviga ikkinchi marta murojaat qilyapmiz. Buning sabablari nimada deb o'ylaysiz? Yozuvi yo'q xalqlar xam bor ekan. Bu haqdagi fikringiz qanday? Yozuvning vazifasi bugunga kelib kengaydi. Bu asosan nimalarda ko'rinadi?	4- hafta	2
	Fonografik yozuvning boshqa turdagi yozuvlardan qanday afzalligi bor? Fonografemalarda shakl va mazmun munosabatini yoriting. Siz bilgan tillarning qaysi biri yozuvida poligraflar ko'p? Lotin grafikasi asosidagi yangi o'zbek yozuvining kirill alifbosi asosidagi eski o'zbek yozuvidan ayrim afzal tomonlarini izohlang. Transkripsiya nima va nima uchun ishlatiladi?	5- hafta	2
Orfoepiya.	Orfoepiyaning ahamiyati nimalarda ko'rinadi? Unli tovushlar orfoepiyasiga misollar keltirib izohlang. Undosh tovushlar orfoepiyasi ko'proq qaysi xildagi tovushlar bilan bog'liq? Orfoepiya va orfografiya munosabatini konkret misollar yordamida izohlang.	6- hafta	2
Orfografiya. Asosiy imlo qoidalari.	Orfografiya qachon, qanday sharoitda paydo bo'lgan? O'zbek tilida uchun? Orfografiyaning qaysi tamoyili asosiy hisoblanadi va nima uchun? Tarixiy-an'anaviy tamoyil asosida yozilgan so'zlarga misollar keltiring va izohlang. Ikki xil ko'rinishi ham to'g'ri yozilgan deb hisoblanadigan so'zlarga misollar keltiring. Ularning yozilish tamoyillari bir xilmi yoki farqlar bormi? Orfografik tamoyillar va qoidalarining ahamiyati nimalarda ko'rinadi?	7- hafta	4
	Imloda uslubiy tamoyilning qo'llanish o'rinlarini ko'rsating. Asos (o'zak)larning yozilishi bilan bog'liq imlo qoidalarini ayting. Imlo qoidalari qaysi qo'shimchalarning yozilishi bilan bog'liq? Ajratib yoziladigan so'zlarning qo'shma so'z va so'zshakliga taalluqlilarini ajratib ko'rsating. Grafik belgilar bor, orfo-grafik belgilar ham bormi?	8- hafta	4

	Yozuvning grafika tomonidan boshqa-riladigan va orfografiya tomonidan tartibga solinadigan tomonlari haqida ma'lumot bering.		
	Qo'shma so'zlarning yozilishi bilan bog'liq qanday imlo qoidalari bor? Qisqartma so'zlarning yozilishi bilan bog'liq imlo qoidalari misollar keltiring. Kitob so'zining yozilishida qaysi imlo tamoyili qo'llangan? Kitobsevarda-chi? Tinish belgilari-ning ishlatilishi tilshunoslikning qaysi bo'limida o'rganiladi? Tinish belgilarining ishlatilish usuliga misollar keltiring va izohlang. Badiiy asar tilida adabiy til me'yorlaridan chetga chiqish hollari ko'p uchraydi.Fonetik,orfoepik, orfografik meyor buzilishlariga misol toping va buning sabablarini izohlang. Badiiy asar tili va orfografiya masalasida qanday o'ziga xos tomonlar bor?	9-hafta	4
	2-semestr		
O'zbek adabiy tili va shevalari. Shevalarning o'ziga xos leksik xususiyatlari	O'zbek adabiy tili va xalq shevalari. Dialektologiya fani haqida umumiy ma'lumot. Fanning tabiiy-ilmiiy asoslari. Dialekt, sheva, lahja, shevalarning tarqalish chegarasi. Transkripsiya, spirantizatsiya, konvergentsiya, reduksiya, palatalizatsiya.	1-2-haftalar	4
Ko'p ma'noli so'zlarning kelib chiqishi,qo'llanishi	Monosemiya hodisasi.Polisemiya hodisasi.Bosh ma'no va hosila ma'no.Ma'no ko'chish yo'llari.Ko'p ma'noli so'zlar –uslubiy vosita sifatida.	3-hafta	4
Sinonimso'zlar vaularningqo'llanishi.	Sinonimiya hodisasi.So'zlarning bir xil ma'no anglatishiga ko'ra guruhlanishi.Sinonimlarning semantik turlari.Sinonimlar so'zlarning badiiy adabiyotdagi uslubiy xususiyatlari.	4-hafta	4
Antonimso'zlar vaularningqo'llanishi	Antonimiya hodisasi.Antonimlarning so'z turkumlariga munosabati. Sof va kontekstual antonimlar.Antonimlar-uslubiy vosita sifatida.	5 –hafta	4
Omonimso'zlar vaularningqo'llanishi.	Omonimiya hodisasi.Omonimlar va omoformalar.Omonimlarga yondosh hodisalar.Omonimiya va polisemiya munosabati.	6-hafta	4
O'zbek tilining nofaol leksikasi.	O'zbek tilining ishlatilish doirasi chegaralangan leksikasi: dialektal leksika, kasb-korlik leksikasi, sohaviy terminlar.	7- hafta	4
Frazeologiya. Iboralarningshaklvama'nomunosabatigako'raturlari.	O'zbek frazeologiyasi- fan sifatida. Erkin va turg'un birikmalar.Frazemalarning semantik turlari.Frazemalarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra turlari.Frazeologik monosemiya va frazeologik polisemiya.	8-hafta	4
Lug'atlarga sharh.	O'zbek lug'atchiligi-fan sifatida.Entsiklopedik lug'atlar va qomusiy lug'atlar.Lug'at maqolasining joylashtirilishi.	9-hafta	4

	4-semestr		
Morfema va uning turlari: o'zak va affiksalar morfemalar	<p>1-topshiriq. Berilganso'zlarnima'noliqismlarga morfemalargaajrating. kitobcha, kitobxon, kitoblar; mevali, mevasiz, mevadan; ish, ishli, ishchan, ishlar, ishda, ishim, ishsiz.</p> <p>2-topshiriq. Berilgangapdagiso'zlarnimorfemalargaajrating. O'zbektilidato'g'ri, ravonso'zlashdavlatimizningkelajagivaistiqbolibo'lgansiz - yoshlarningburchingizdir.</p> <p>3-topshiriq. So'zlarnimorfemalargaajratibbo'lmasligisababinitushuntiring: astoydil, gultojixo'roz, Sirdaryo, qishloq, sovchi, yuksak, yuksal, to'satdan, birdan, zo'rg'akabilar.</p> <p>4-topshiriq. O'zingizhozirtushunilishi(sinxronaspekt)gako'ramorfemalargaajratibbo'lmaydigano'ntamisoltoping.</p> <p>5-topshiriq. So'zlarnitub(morfemalargabo'linmaydigan)vamorfemtarkibliguruhlargaajrating. Ish, ishchi, ishchilar, ishlar, ishga; suv, suvchi, suvchilar, suvga; toza, tozala, tozalik; oq, oqla, oqlik.</p>	1- hafta	4
So'z va morfema munosabati.	<p>1-topshiriq. Berilganso'zlarniikkiga: bog'livaerkino'zaklimorfemalargaguruhlang: kapitalizm, kapitalist, fashizm, ateist, traktorchi, vagonsoz, vagonli, traktorli, ommaviy, qabilaviy, ruhiy, tarbiyaviy, shar'iy, nokas, buyuk, moviy, badaviy, salbiy, ijobiy, sun'iy, madaniy.</p> <p>2-topshiriq. Bog'livaerkino'zakmorfemalarasosanqandaybirliklar (qatlam)gaxosliginiaytingvasababinitushuntiring: A)o'zqatlamgaoidbirlik(leksema)laruchunxos; V) o'zlashganqatlambirliklariuchunxos; S) umumturkiyqatlamuchunxos; D) soddayasamaso'zlaruchunxoshodisa; E)qatlamgaxosvayasamabo'lishishartemas.</p> <p>3-topshiriq. Art, arch, qopqon, qovurg'a, og'riq, ilgari, uvoq, baqir, chaqir, o'kir, bo'kir, o'shqir, qiyqir, qichqir, inda, unda, bo'rdoqi, bo'rla, tog'olcha, sakson, to'qsonso'zlariningmorfemalargaajralmasholgakelishi - soddalashuvisababinitushuntiring.</p> <p>4-topshiriq. Qaytabo'linishhodisasigamisollarkeltiring.</p> <p>5-topshiriq. Ular, bitish, yurishso'zlaridagimorfologikqaytabo'linishmexanizminitushuntiring.</p>	2- hafta	4
Shakl yasovchi morfemalar va ularning turlari.	<p>1-topshiriq. Toycha, qopchiq, toychoq, maqtanchoq, qo'zichoq, qizilcha(lavlagi), qorachiq, chug'urchiqso'zlariniikkiguruhga: kategorialformavanokategorial (funktsional) formayasovchiaffiksalmorfemaliso'zlargaaajrating.</p> <p>2-topshiriq.Nokategorialformayasovchiaffiksalmorfemalar (FYaAM) deb: a)so'zninglug'aviyima'nosinio'zgartiradigan FYaAMgaaytiladi; v)so'zlararosintaktikaloqa - munosabatniko'rsatadiganFYaAMgaaytiladi; s)grammatikkategoriya qarashlibo'lmaganma'no, ya'niso'zlariningma'lumbirmodalma'nosiniifodalab, ularnibirorsintaktikvazifabajarishi-gaxoslanganshakllariniyasovchimorfemalargaaytiladi; d)so'zlarinio'zgartiruvchi - turlovchivatuslovchiFYaAMgaaytiladi.</p>	3- hafta	4

	<p>3-topshiriq. Otvafe'llarga qo'shilibularningnokategorialshakllariniyasaydiganFYaAMningturlarini nisanabkeltiring.</p> <p>4-topshiriq. Kategoriialformayajovchi affiksalmorfemalardeb:</p> <p>a) предметликутушунча (маъно)синиифодалайдиганаффиксалморфема-ларгаайтамыз;</p> <p>в) белгиифодалайдигансўзларясовchiaффиксалморфемаларгаайтилади;</p> <p>с)белгиифодалайдигансўзясовчи, формаясовchiaффиксалморфема-ларгаайтилади.</p> <p>д)предметлик маъносини ифодалайдиган форма ясовchiaффиксал морфемаларга айтилади;</p> <p>е) категориал шакл ясовchiaффиксал морфема деб бир сўз туркуми-нинг грамматик категориясига хос шаклига айтилади.</p>		
Affiksalmorfemalarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra sistemalanishi	<p>1-topshiriq. Berilganso'zlar tarkibidagi affiksalmorfemalarning vazifasiga ko'raturini aniqlab, ularni sinonimik darajasiga muvofiq guruhlanga ajrating. Yoqimli-yoqimtoy, betoqat-toqatsiz, unumli-unumdor, o'rinli-noo'rin, chopqir-chopog'on, olmalik-olmazor, tuguncha-tugunchak, toychoq-toycha.</p> <p>2-topshiriq. Affiksalmorfemalarning antonimik holatiga misollar topishnida vomettiring. kuchli-kuchsiz, o'rinli-noo'rin, foydali-befoyda, nuqsonli-benuqson, insofli-insofsiz.</p> <p>3-topshiriq. O'zak va affiksalmorfemalar uchun har birini xarakterlaydigan xizmatayyorlang.</p> <p>4 topshiriq. Morfemalarning vazifasi, tarkibi va shakliga ko'ratavsisflang. gazlashtirilganlardan, paxtalarimizning, mustaqilliklardan.</p> <p>5 topshiriq. Morfemalarning polisemantik, omonimik, sinonimik va antonimik turlariga misollar keltiring.</p>	4- hafta	4
So'zning grammatik strukturasi.	<p>1-topshiriq. Berilganso'zlarni FYa S gako'raqismlarga ajrating.</p> <p>Ishlar, ishdan, ishning, ishga, ishim, ishingiz, ishi;</p> <p>Keldi, kelgan, kelgach, kelib, keluv, kelsa.</p> <p>2-topshiriq. Chaptomondaberilgan FYa A gao'ngdakeltirilgan FYa V lardan mosini qo'ying.</p> <p>Ish... -roq hosil... -roq</p> <p>Yaxshi... -dik hosildor... -gan</p> <p>O'yna... -dan hosillan... -dan</p> <p>3-topshiriq. So'z formasini yasovchivosita (qo'shimcha) larturito'g'ri berilgan javobni toping.</p> <p>A. So'z o'zgartuvchi qo'shimchalar.</p> <p>V. So'z ning lug'aviy ma'nosi ni o'zgartuvchi qo'shimchalar.</p> <p>S. Sof formayajovchivaso'zo'zgartuvchi qo'shimchalar.</p> <p>D. So'z ning sintaktik aloqasini ko'rsatuvchi qo'shimchalar.</p> <p>4-topshiriq.</p>	5- hafta	6

	<p>Chaptomondaberilganformayasalishasosigao'ngtomondakeltirilganformayaso'vchivositalardanmosini qo'yibchiqing.</p> <p>Ish... -roq. Namuna: Osh... -dan. ish - dan Xiyobon... -imiz. - imiz Yaxshi... -dir. - ga Katta... -di. - lar Uzun... -tir. yaxshi - roq O'yna... -sa - dan qo'l... -ga - ga Tur... -lar - lar</p>		
<p>Morfemalarning tuzilishiga ko'ra turlari</p>	<p>1-топширик. Берилган сўзларни морфемаларга ажратинг: аффиксал морфеманинг таркиби га кўрасоддава кўшмага ажратинг: ёрдамлаш, фикрлаш, сизлаш, ёғингарчилик, кўпчилик, мўлчилик, одамгарчилик, ўйна, отлан, ёллан, газлаштириш, электрлаштириш.</p> <p>2-топширик. Соддава кўшма аффиксал морфемаларга ўнтадан мисол келтиринг: («Ўзбек тили морфем луғати» дан фойдаланинг).</p>	6-хафта	4
<p>So'z yasalisi va shakl yasalish strukturasi</p>	<p>1-топширик. 4 та сўз танлаб, уларни намунадаги дек СЯ Сва ФЯ Ста кўра қисмларга ажратинг.</p> <p>тилшуносликдан</p> <p>тилшунослик - дан - форма ясашиш структураси; тилшунос - лик - сўз ясашиш структураси; тил - шунос - сўз ясашиш структураси; ишчиларимиздан ишчиларимиз - дан - чиқиш келишиги формаси; ишчилар - имиз - эгалик формаси; ишчи - лар - кўплик формаси; иш - чи - шахсотиясовчи форма.</p> <p>2-топширик. Гапдаги сўзларни формаясашиш структурасига кўрата ҳлил қилинг. Бахтхавода эсмайди, меҳнатдан келади. (Рўдакий)</p> <p>3-топширик. Гапдаги ясама сўзларни топиб, уларни ясашиш структурасига кўрата ҳлил қилинг: Кўча бошида катиғини пулаб, идишларини ора қалагана ёл кўринди.</p>	7-hafta	4
<p>So'z yasalishi Derivatsiya. Ҳозирги ва тарихий сўз ясашиши. Сўз</p>	<p>1-топширик. Сўз ясаши нега лексик маънонинг янги дан туғилишини назарда тутишини берилган сўзлар воситаси да тушунтириб беринг: ўтлоқ, тошлоқ, қишлоқ, қумлоқ, овлоқ, ўроқ, пичоқ, қулоқ, яноқ, дудоқ, қобок.</p> <p>2-топширик. Берилган ясалмаларни "ясашиш асоси - ясовчи</p>	8-hafta	4

<p>ясалишида бинарлик муаммолари.</p>	<p>восита - ясалма"га ажратиб, "ясалма"нинг луғавий маъноси нимадан келиб чиққанини тушунтиринг.</p> <p>Синфдош, юртдош, мактабдош, йўлдош, курсдош; ёнғин, қувғин, қирғин, тўлқин, чопқин; серсув, серунум, серҳосил, сергўшт, сершовқин; кўқонгул, қашқаргул, тошкан сув, чиннигул.</p>	<p>9-hafta</p>	
<p>Сўз усуллари</p>	<p>3-топшириқ. Берилган мисолларни таҳлил қилинг ва синхрония билан диахрония муносабатидаги динамика ва статика алоқасини ўз сўзларингиз билан тушунтириб беринг: яноқ, кулоқ, дудоқ, тамоқ, кабоқ, талоқ, чаноқ, туёқ, димоқ, буқоқ; ийак, билак, курак, суяк, тирсак, юрак, буйрак, ичак, милк, канак, киприк; бўйин, биқин, бўғин, бурун, қўйин; қўлтик, киндик; манглай, танглай.</p> <p>4-топшириқ. Ўзакдош ясалмаларда ўзакнинг умумий, аффикснинг хусусий, махсус маъно ифодалашини тушунтиринг. сув-чи > сувчи; сут-чи > сутчи; синф-дош > синфдош; иш-чан > ишчан; иш-ли > ишли; арава-каш > аравакаш; чуқур-лаштириш > чуқурлаштириш; иш-ла > ишла..</p> <p>6-топшириқ. Ясовчи билан ясалманинг маъно жиҳатидан боғланиши нимага асосланишини тушунтириб беринг. Ақлли - ақлсиз - беақл - боақл; сабрли – бесабр - сабрсиз - босабр; совунгар - совунчи, бедапоя - бедазор.</p> <p>7-топшириқ. Берилган ясалмаларни таркибига кўра таҳлил қилиб, уларда ясовчи вазифасини нима бажараётганлигини аниқланг. Бирдан, зўрға, тўсатдан, мактанганнинг тўйини, керилганнинг уйини кўр, искабтопар, қашқаргул, гулхайри, чиннигул, кўккаптар.</p>	<p>10-hafta</p>	
<p>Мавзу: Сўз туркумларида сўз ясаши Сифат ясаши.</p> <p>Феъл ясаши.</p>	<p>1-топшириқ. Семантик усул билан ясалган сўзларни маъно кўчиришнинг қайси йўли билан кўчганлигини айтинг. Ўқ(камоннинг), ўк(араванинг), ўк(милтиқнинг); эшак(бола), эшак (ўжар одам); қўй(хайвон), қўй(ювош одам): тулки(хайвон), тулки (айёр одам).</p> <p>2-топшириқ. Транспозиция усули билан ясалган сўзларни туркумларга оидлигига кўра гуруҳланг. Яхшидан от, ёмондан дод қолади. Аҳмоқ оёғидан қарийди. Гуноҳи не эди бу тилла бошнинг. Оқ олтинни олтин қўллар яратади. Севархон уйига қайтмоқчи. Назирахон қудаларни яхши кутиб олди. Али билан Вали қишлоққа кетди. «Ва» тенг боғловчи. Саодат студент, у ГДУда ўқийди. Бир кулади, бир йиғлайди.</p> <p>.3-топшириқ. Матнда семантик усул билан ясалган сўзларни аниқлаб, уларнинг маъно кўчириш усулини тушунтиринг. Олтин сўзларни айтдингиз. Ўзбекистон ўз истиклол йўлидан олға бормоқда. У масала қўйган, у сигнал берган (А.Қ.). Кўз – кўрқоқ, қўл - ботир (Мақол). Раҳбар ишнинг кўзини билиши лозим. Рустам деҳқончиликнинг тилини яхшигина ўрганган.(О.) Дастурхонга боққан дўст эмас.(Мақол) Николай замонида оилам туёқ кўрмаган. (О.) Жамила, сен уй ичининг чўриси бўлма, гули бўл, гули. (Х.Х.)</p> <p>4-топшириқ. Мисолларда фонетик усул билан сўз ясаётган воситани изоҳланг.Талабалар билан академик Сирожиддинов учрашуви бўлди. Ниҳоят, ўзбек тилининг академик грамматикаси нашр этилади. Олма темир моддасига бой мева. Дастурхондаги таомлардан е, лекин ширинликлар-</p>		

<p>Равиш ясалиши.</p>	<p>дан олма. Бувам билан бувим Тошкентга жўнаб кетди. Кўз – кўр. ғич,- ак,- оқ, - лик, - лоқ, -зор, -ма, -дош, -дон, -бон,-қи, -гин. 5-топширик. Берилган сўзларни композиция усулининг қайси тури билан ясалганини айтинг.Эру хотин, ўғил-қиз, катта-кичик, борди-келди, ўйин-кулгу, тўй-маърака; хотин-халаж, етим-есир, бой-камбағал; Гулистон Давлат университети, халқ бойлиги, иш хақи, юртбоши, давлат куши; нон-пон, ош-пош, мева-чева; БМТ, СВТ кабилар. 6-топширик. Гапларда транспозиция усули билан ясалган сўзларни топиб, қайси туркумдан ясалаётганини аниқланг. Гапнинг бердисини айтгунча шошилсан. Бировини сенга, бошқасини ўзимга мўлжаллаяпман. Тўйнинг бўлади-бўладиси яхши. Яхши топиб гапирар, ёмон қопиб. Қўрқоқ бурун мушт кўтарар. 1-топширик. Матндаги аффиксация усули билан ясалган сифатларни аниқланг, уларни «ясалиш асоси» ва «ясовчи восита»га ажратинг. Ижодий фаолият, унумли меҳнат, туркий ғазал, ҳосилдор ер, қаровсиз боғ, ёзги таътил, тарбиявий соат, касалманд киши, бадавлат одам, ноўрин сўз, сердаромад тармоқ. 2-топширик. Берилган қўшма сифат сўзлар қайси туркум сўзларининг қўшилишидан ясалаётганини аниқланг.Музёра, кунботар, осмонўпар, бешотар, бодомқовоқ, шерюрак, сарвқомат, қўйқўз; оқбадан, оқбилак, кўкқўз, қорасоч, оққўнгил; кулранг, камгап; уч қаватли (бино), кора сочли (қиз), духоба дўппили (йигит). 3-топширик. Берилганқўшмасифатларниясалишусулигақўратаҳлилқилибўзхул осангизниайтинг.А) бодомқовоқ (қиз), оқбилак (ойим);В) тўғрибурчакли (параллелолипед), кўпқаватли (бино);С) бешотар (милтик), тезюра (поезд). 4-топширик. Сифатгаўчгансўзларнингқайситуркумгаоидлигинианиқланг. Захародам, тиллабола, шакарқизим, олтинкуз, кумушқиш, ёғочоёқ; ярашмаганкилик, келишганқиз, ўтардунё, тезодам, оқилонамаслаҳатчи, русчакитоб, ўзбекчарасм-русум. 1-топширик. Берилган феълларни туб, содда ва ясама феълларга ажратинг. Феъл ясовчи қўшимчани аниқланг. Олмоқ, бошламоқ, қаратмоқ, с 3-топширик.Берилган феъл ясовчи қўшимчалар воситасида содда ясама феълларқаторини тўлдилинг:-ла: аррала, ...-ла: текисла, ...-ла: лапангла, ...-ла: сенла, ...-лан,-лаш: жонлан, сухбатлаш, ...-а: кона, ...-ай: пасай, ...-сира: сувсира, ...-илла,-ира: йилтира, чиркилла, ...-ар,-ир: оқар, ...-к: кўзик, ...ўрамоқ, ташламоқ, кўкармоқ, қучмоқ, қучоқламоқ, юрмоқ, одимламоқ. 2-топширик. Берилгангаплардагифеълсўзларнингсемантиктўдасигақўрақандай маъноифодалаётганинианиқланг. Дилдорахон уйига кетди. Боланинг ичи кетди. Дилдорахоннинг анор сувига кўнгли кетди. Дорулфанодан дорулбақога кетди.Поезд ўз йўналиши бўйлаб кетди. Дилдора шаҳарга кетди. Абдулла бобо яхши юрибдиларми, қулоғимга кетди-кетди деган гаплар чалинди? Машина юриб кетди. кушлар жанубга томон кетди. 3-топширик. Гаплардаги қўшма феълларни топинг, таркибини аниқланг. Аҳмад салом берди. Дурдона жавоб берди. Ширин салом-алик қилсанг, ширин дуо оласан. Синф раҳбари қўл</p>		
---------------------------	---	--	--

	<p>кўйилган аризани ўқитувчига берди.</p> <p>1-топширик. Берилган равишларни туб ва ясама равиш гуруҳларига ажратинг. Энди, эрталаб, мардона, ҳамиша, тахминан, йиллаб, юзларча, сидирғасига, лутфан, ёппасига, ватанпарварларча, деҳқончасига, ҳафталаб, батамом, узил-кесил, дўстона, атайлаб, бирдан, зўрға.</p> <p>2-топширик. Матндаги ясама равишларни топиб, уларни ўзак ва кўшимчаларга ажратинг. Битирув кечамиз шодиёнасига сизларни лутфан ва қалбан таклиф этамиз. Мастура кўзларини маккорона ўйнатиб, жавоб берди.(О.) Мардона ишладик, зафарлар кучдик. Мардларча курашмоқ мардларнинг иши.</p> <p>3-топширик. Равиш ясовчи кўшимчалар воситасида янги ясама равишлар қаторини давом эттиринг.-ча:янгича,...-ларча:мардларча,...-часига:тошкентчасига,...-ига,-сига:узунасига,ёнгинасига,баробарига,...-лаб:эрталаб, гектарлаб,...-она:шоирона,...-ан:мажбуран,...-гача:ҳалигача,...-симон:ҳазилсимон,...-намо:уялганнамо,...-лай:хомлай,...-н(-ин,-):эртан,олдин,...</p> <p>4-топширик. Равишларнинг жуфтлашувидан пайдо бўлган маъно ифодаланишини тушунтиринг. олдин-кейин, аста-секин, секин-аста, нари-бери, бирин-кетин, бугун-эрта, эрта-кеч.</p>		
Grammatika. Grammatikaning o'rganish ob'ektlari	<p>1-topshiriq Grammatika, grammatik ma'no va grammatik shakl, ularning turlari, grammatik kategoriya morfologiya va sintaksis masalalarini mustaqil ravishda darslik, o'quv qo'llanmalari, ilmiy adabiyotlardan o'rganib, konspekt qilish.</p> <p>2-topshiriq Badiiy matndan bir parcha olib, undagi grammatik ma'no va grammatik shakllarni, grammatik kategoriyalarni tahlil qilish</p>	11-hafta	4
Morfologiya. So'z turkumlari. Ot.	<p>1-topshiriq. Mustaqil so'z turkumlari: ot, sifat, son, olmosh, fe'l, ravishlarga xos semantik-grammatik xususiyatlariga yozmajavobbering.</p> <p>2-topshiriq Morfologiya va uning predmeti: grammatik ma'no, grammatik forma, grammatik kategoriyavaularning bir-bir bilan aloqadorligini misollar yordamida tushuntiring.</p> <p>3-topshiriq. Matndagi so'zlarning turkumlarga ajratib, yordamchiva alohida so'zlar (modal, undov, taqlid) nileksik-grammatik jihadantahlil qiling.</p> <p>O'zbekiston nomibilan. Bepoyon mamlakatimiz xalqlari - qon-qon-dosh. Ular hamma erda, har bir ishda bir-birlariga hamkor, madad-kor. Ham yurtlarimizning bunyodkorlik ishlariga yorqin misol.</p> <p>4-topshiriq. Otning modal shakllari, yasalishi, tuzilishiga ko'ra turlari haqida ma'lumot bering.</p>	12-hafta	4
Otning leksik-semantik, grammatik xususiyatlari.	<p>1-topshiriq. Otning ma'no guruhlari tasnifi va misollari aks etgan chizma tayyorlang.</p> <p>2-topshiriq. Otning kelishiklar bilan turlanishi aks etgan (unli va undosh bilan tugagan ikkita ot so'zni turlang, so'rog'i, qo'shimchasi, ma'nosi izohlangan bo'lsin) jadval chizing.</p>	13-hafta	4
Sifat va uning leksik-semantik, grammatik xususiyatlari.	<p>1-topshiriq. Berilgan sifat so'zlardan belgining ortiqligini, kamligini va o'ta ortiqligini namunaga qarab hosil qiling va ularning ma'nosidagi farqni so'zlab bering.</p> <p>Tayyor, uzun, cho'ziq, yaqin, qiziq, silliq, tirik, toza, yangi, eski, teskari, dumaloq, ko'k, qora, sariq, jigari, pakana.</p> <p>Na'muna: qizil - qip-qizil - qizg'ish; qora - qoramtir - qop-qora; pakana - pakanagina - pak-pakana.</p> <p>2-topshiriq. Sifatlarni oddiy, qiyosiy, ortirma daraja shakllariga</p>	14-hafta	4

	<p>ajratib, ularning qaysi soʻz turkumi bilan bogʻlanib kelayotganini va gapda qanday boʻlak vazifasida kelayotganini ayting.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qanoat toatdan yaxshiroq. 2. Eng katta boylik salomatlik. 3. Shirin soʻz - eng aziz tuhfa. 4 Yaxshilik - engkattasahovat. 		
Son va uning leksik-semantik, grammatik xususiyatlari	<p>1-topshiriq. Sonning maʼno turlariga oid jadval chizib, unga quyida yozilgan son soʻzlarni joylashtiring. Bitta, oʻnlab, ikkov, oltov, yigirmalab, etov, yuz, oʻnta, besh-olti, bir butun undan besh, ikki yarim, oʻn-oʻn besh, ikkalasi, oʻn toʻqqizta, oʻn ikki yarim, uch, uchlar, yuzlarcha, oʻttiz, yuztacha, toʻrtta, oltmish, minglab, millionlarcha, besh-olti bola, uchta-toʻrttagina, toʻrtala, bittadan, uchtdan, oʻnta-oʻnta, nimchorak, ikkidan bir.</p> <p>2-topshiriq. Berilgan hisob soʻzlarni sonning qaysi maʼno turi bilan birikayotgani va hisob soʻzlarning maʼno guruhlarini aniqlang.</p> <p>Bir siqim tuproq, bir kaft un, bir hovuch suv, uch toʻrva bugʻdoy, bir savat anor, bir qop yongʻoq, uch tuya mol, toʻrt toy paxta, ikki uy odam, uch vagon oʻgʻit, bir javon kitob, bir etak farzand.</p>	15-hafta	4
Olmosh va uning leksik-semantik, grammatik xususiyatlari	<p>1-topshiriq. Boshqa turkumdagi soʻzlarni olmoshga koʻchishi - pronominalizatsiya hodisasini aniqlang va izohlang.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Atrofda odam toʻplandi. Baʼzilar achinadi, baʼzilar - tomoshabin. (O.) 2. Aftidan, ogʻziga achchiq gap keldi-yu, dadasi oldida bu odamga bir narsa deyishdan oʻzini tiydi. (Sh.R.) 3. Bunda tole har narsadan moʻl, To oʻlguncha shu oʻlkada qol. (H.O.) 4. Mening ikki onam bor: Ikkisi ham mehribon. Biri menga sut berdi, Biri esa shirin non. (U.) <p>2-topshiriq. Ifodalanmay qolgan olmoshni tiqlang. Bunda sizga nima yordam berganini tushuntiring.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kiyintirsam seni bahorga, Yulduzlarni oʻrasam qorga... (H.O.) 2. Harkimkivafoqilsa, vafotopgusidir, Harkimkijafoqilsa, jafotopgusidir. 3. Onatlim, senborsan, shaksiz, Bulbul kuyinsheʻrgasolaman, Senyoʻqolgankun, shubhasiz, Men ham toʻtiboʻlibqolaman. (A.O.) 4. Oh, mayinallalarga, Ithomrezpallalarga, Mardonavoryallalarga, boy ekansan, Fargʻona. 	16-hafta	4
Feʼl va uning leksik-semantik, grammatik xususiyatlari	<p>1-Topshiriq. Matndagi feʼllarning bosh, majhul, oʻzlik, birgalik va ortirma nisbatlarini aniqlang. Nisbat yasovchi qoʻshimchalar tagiga chizing va har bir qoʻshimcha ishtirokida bittadan feʼl hosil qiling.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Talant sukunat qoʻynida etiladi, xarakter hayot boʻronlarida toblanadi. (A.Gete) 2. Halolodamnitaʻqibetishmumkin, ammountibadnomqilibboʻlmaydi. (F.V.) 3. Odamlar bilan ularning aqliga monand gaplash. (Saʻdiy) 4. Allaqaydabulbultoʻlib-toshibkuylaydi. (S.Ahm.) 5. KechqurunGulnor ... qorongʻixayollargachulgʻandi. (O.) 6. Yoʻlchi eshik oldida tiz choʻkdi va maqsadini tushuntirdi. (O.) 	17-hafta	4

	<p>7. Bizkanallarqazidik... Yangierlarochdik! Suvkeltirdik! (Sh.R.)</p> <p>8. Kumushbibiqizarindi. (A.Qod.)</p> <p>2-topshiriq. a) buyruq-istakmaylidagife'llarninghosilbo'lishinimisollarbilantushuntiring, b) shartvashartlimayldagife'llarman'nosidagifarqniaytibbering, v) maqsadmaylidagife'lninghosilbo'lishiniaytib, taklifqilmoqfe'lidanmaqsadmaylihosilqilingvauningbo'lishli, bo'lishsizshaklinishaxs-sonko'rsatkichlaribilantuslang.</p> <p>3-topshiriq. Zamonlari almashinib kelgan fe'llarni topib, ularning qaysi zamon o'rnida kelayotganini tushuntiring.</p> <p>1. –Yuring, o'rtoq Odilov. Ketdik. Piyoda ketdik. (A.Q.)</p> <p>2. Choyniichib, maslahatibitib, odamlargaqarab, Go'ro'g'libuso'zniaytibturibdi.</p> <p>3. Buso'zniAvazdaneshitib, yanakampirAvazgaqarabbuso'zlar'niso'zlabturganekan.</p> <p>4. Boburningqalami, xuddirassomqalamisingari, ... hayotnirealtasvirilaydi. (H.O.)</p> <p>5. TilshunosolimMahmudKoshg'ariyxalqningxotirasidasaqalanibqolganqo'shiqlar, afsonalarvamaqollarnito'plab «Devonulug'otiturk» kitobiniyozadi.</p> <p>4-topshiriq. Fe'lgaxosxususiyatlardan: a) daraja(nisbat), b) bo'lishli-bo'lishsizlik, v) mayl, g) zamon, d) harakatma'nosi, e) boshqaruvxususiyati, yo) kesimlikvazifasi, j) shaxs-sonbilano'zgarishkabilardanqaysibirisifatdoshlarda, ravishdosh-larda, harakatnomidamavjudliginimisollarvositasidatu-shuntiribbering.</p> <p>1. Ezgulik hech o'zgaraydigan birdan-bir libosdir. (G.Toro)</p> <p>2. Vaqtini boy berayotganida xunob bo'ladigan odam eng dono odamdir. (Dante)</p> <p>3. Boshqa xalqlarni ezuvchi xalq o'ziga o'zi kishan toblaydi. (K.Marks)</p> <p>4. O'z shogirdlarida mehnatdan zavqlanish xislatlarini uyg'ota bilgan muallim sharaflarga loyiq. (E.Xabbard)</p> <p>5. Tuganmas huzur-halovat –mehnatda. (U.Bleyk)</p> <p>6. Eng yaxshi til - tiyilgan til, eng yaxshi nutq puxta o'ylangan nutq. (L.N.Tolstoy)</p> <p>7. Qalbdan chiqqan so'z qalbga yo'l oladi. (Nizomiy)</p>		
	5-semestr		
Ravish va uning leksik-semantik, grammatik xususiyatlari	<p>1-topshiriq. b) bandeda berilgan ravishlardan a) bandeda berilgan ravishlarning sinonimlarini topib, ularning sinonimik qatorini tuzing.</p> <p>a) Avval, arang, ba'zan, sekin, doim, tez, oldinga ,to'xtovsiz;</p> <p>b) barvaqt, hamisha, zo'rg'a, goho, asta, dastlab, har doim, ildam, ilgari, muttasil, mug'ombirona, uzluksiz, olg'a, ohista, ahyonda, sust, oldin, burun, qadim.</p> <p>2-topshiriq. Ravishning har bir ma'no turiga oid so'z qatnashgan ikkitadan gap tuzing.</p> <p>3-topshiriq. Ravishning darajalanishini hosil qiluvchi vositalar va yasalish usuliga (sintetik, analitik) ko'ra ikkitadan gap tuzing.</p>	6-9 Haftalar	4
Yordamchi so'zlar va ularning leksik-semantik, grammatik xususiyatlari	<p>1-topshiriq. Matndagi yordamchi so'zlarni topib, ularning har biriga to'liq xarakteristika bering.</p> <p>1. Suqrotning donoligi shunda ediki, u bilmaganini bildim deb o'ylamas edi. (Tsitseron)</p> <p>2. Boylikdan kerilmoq – aqldan nari, chunki u o'tkinchi bulut singari. (Jomiy)</p> <p>3. Kuchga bo'ysunish mumkin, ammo faqat aqlgagina so'zsiz itoat etadilar. (L.Blanki)</p> <p>4. Odamlarni jismoniy baquvvatlik ham, pul ham emas, haqqo'ylik va serqirra</p>	10-13 haftalar	6

	<p>bilimdonlik baxtiyor qiladi. (Demokrit)</p> <p>2-topshiriq. Ko'makchilar bilan ularning omonimlarini qiyoslang va farqini tushuntiring.</p> <p>1. Yig'ilishda so'zni Rasuljon boshlab berdi. - U ertadan boshlab ishga kirishadi.</p> <p>2. Men hozir kelaman, sen ukangga qarab tur. - U markazga qarab ketdi.</p> <p>3. Bo'ri ovchini ko'ra qochdi. - Kechagi yig'ilishning qaroriga ko'ra bugun ko'chat ekishni boshlab yubordik.</p> <p>4. Ichida nimalarni o'ylab ketyapti bu otliq? – qopcha, qopchanning ichida uncha, unchanning ichida - ustuncha. (Topishmoq: jiyda)</p> <p>3-topshiriq. Matndagi gaplarni bog'lovchilarning ma'no va vazifalariga ko'ra turlariga: oldin teng bog'lovchili, so'ngra ergashtiruvchi bog'lovchili gaplar guruhiga ajrating.</p> <p>Parkent – tog'lik joy. Parkent dengiz sathidan ancha yuqori, shuning uchun u erda anor va anjir pishmaydi, issiq kamlik qiladi. Iyun va iyul oylarida Buxoro, Termiz kabi joylarda issiq 40-42 darajaga chiqadi, lekin Parkentda shu oylarda ham harorat 30 darajadan past bo'ladi. Parkent ko'klarga burkangan, u chiroyli ko'rinishi, mayin, salqin havosi va tiniq suvi bilan kishiga orom bag'ishlaydi, shuning uchun ko'rkam tog'lar quchog'idagi bu joyda dam olish uylari ko'p.</p> <p>4-topshiriq. Yuklamalarni toping va ular ifodalayotgan qo'shimcha ma'nolar(so'roq, taajjub, ta'kid, ayiruv, chegaralash, kuchaytiruv, inkor va b.)larni tushuntiring.</p> <p>1. To'xtang-chi, frontda bo'lganmisiz? ...Eski oshna ekanmiz-ku! (O.)</p> <p>2. Hamma gap suvda...Ha, shunday deng-a...</p> <p>3. Biz nima deyapmiz-u, sen nima deyapsan?</p> <p>4. Hali eshitdingmi, o'sha mening mirzam yorlig' opti-ya? (A.Qod.)</p> <p>5-topshiriq. Yuklamalarni aniqlang. qaysi yuklama so'zga, qaysi biri gapga qo'shimcha ma'no berayapti, tushuntiring.</p> <p>1. Mahdum urina - urina, nihoyat, o'zi ham kuldi. Zor qolguring juda ham qotibdi-da, kun ham issiq-a, Ra'no? (A.Qod.)</p> <p>2.Kitob-daftarlaringni usti toza emas-ku! Nega beparvoligingni tashlamaysan axir!</p> <p>3.Elekt ko'zgagina emas, qo'lga ham yordam bersin.(O.)</p> <p>4.Akam duradgor. Uning qo'lidan-chi hamma ish keladi. U yaxshi, chiroyli jihozlar yasaydi. - Akam mebel fabrikasida ishlaydi-da!</p>		
<p>Alohida (oraliq) so'zlar va ularning leksik-semantik, grammatik xususiyatlari</p>	<p>1-topshiriq. Sinonimik modal so'zlarga misol keltiring.</p> <p>2-topshiriq. Modal so'zlarning boshqa so'z turkumlariga munosabati haqida gapiring va ularni so'z turkmiga munosabatiga ko'ra turlarga ajratib, izohlang.</p> <p>3-topshiriq. Keltirilgan emotsional undov so'zlarni ma'nosiga ko'ra: ijobiy, salbiy va rasm-odat ma'noli undov so'zlar guruhiga ajrating.</p> <p>Oh, eh, uh, o, e, uf, voy, uf, ofarin, salom, xo'sh, rahmat, hormang, balli, barakalla, bay-bay, hay-hay, voy-buy, oh-voh, voy-dod, chuh, kisht, qurey-qurey, tfu, komissiya kabilar.</p> <p>4-topshiriq Undov so'zlar qanday ma'no guruhlariga bo'linadi?</p> <p>5-topshiriq. Quyida keltirilgan juft taqlid so'zlar qismlari ifodalayotgan ma'no xarakteridan kelib chiqib ularni: 1) qismlari mustaqil qo'llana oladigan, 2) qismlari mustaqil qo'llana olmaydigan, 3) qismlaridan biri mustaqil qo'llana oladigan guruhlariga ajrating.</p> <p>g'ovur-g'uvur, shov-shuv, alang-jalang, g'ivir-shivir, vag'ir-shag'ir, vij-vij, tars-turs, vag'ir-vig'ir, ivir-shivir, shaqir-shuqur,</p>	<p>14-17</p>	<p>6</p>

	shaldir-shuldir, yalt-yult, taraq-turuq, shart-shurt, qars-qurs, kiy-chuv, g'ala-g'ovur, g'idi-bidi, adi-badi, gangir-gungur, hang-mang, apil-tapil, apir-shapir kabilar		
	6-semestr		
Sintaksis. So'z birikmai sintaksisi	<p>1-topshiriq.1. Sintaktik munosabatning qanday turlari bor? Ushbu savolga yozma javob tayyorlang. 2. Sintaktik aloqa turlarining tarqalish doirasini aniqlang.</p> <p>2-topshiriq.1. Qo'shma gaplar va ularning turlarida sintaktik aloqaning qaysi turlari faoliyat ko'rsatishini aniqlang va misollar yordamida bayon qiling.2. Kitobning varag'i, osmondagi o'rdaklar, Qodiriyning orzusi birikmalarini sintaktik aloqa va sintaktik munosabat turlari bo'yicha tahlil qilib, fikrlaringizni daftaringizga qayd qiling.</p> <p>3-topshiriq.1. So'z birikmasi va unga o'xshash hodisalarni o'zaro qiyoslab, farqlarini tushuntiring. 2. So'larning moslashuv, boshqaruv, bitishuv usulida bog'lanishidan hosil bo'lgan so'z birikmalarida qatnashuvchi aloqa-munosabat shakllarini aniqlang va izohlang.</p> <p>4-topshiriq.1. Bir bosh bo'lakli 5 ta yoyiq sodda gap tuzib, ulardagi so'z birikmalarini tuzilishiga ko'ra turlarini aniqlang. 2. Abdulla Oripovning ona tiliga bag'ishlangan bir she'rini so'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari bo'yicha tahlil qiling.</p>		4
Gap, gapning asosiy belgilari. Predikativlik. Gapning ma'no-vazifasiga ko'ra turlari.	<p>1-topshiriq.1.«Kesim va kesimlik kategoriyasi, ularning o'zaro munosabati» mavzusida mustaqil ilmiy axborot tayyorlang.</p> <p>2-topshiriq.Quyidagi gapda modallik qanday usul va vositalar orqali ifodalangan? Nahotki odamlar kezar darbadar?</p> <p>3-topshiriq.Quyidagi savollarga javob bering.</p> <p>1.Intonatsiyaning nutqiy gapni shakllantirishdagi roli haqida gapiring. 2.Intonatsiya qaysi gaplarda predikativlikni ifodalovchi asosiy vositaga aylanadi? 3. Intonatsiyaning qanday tiplari bor?</p> <p>4-topshiriq.Inkor, undov(his-hayajon) va so'roq gaplarni hosil qiluvchi vositalarni ko'rsating va izohlang.</p>	1-hafta	4
Gapning tuzilishiga ko'ra turlari	<p>1-topshiriq. Borsam,yo'q ekansiz. Bu tuzilishiga ko'ra qanday gap? Shu tipdagi beshta gap tuzing.</p> <p>2-topshiriq. Gaplar tuzilishi jihatidan qanday me'zonlarga ko'ra turlarga ajratilishi va shularga ko'ra ularning turlari haqida ma'lumot bering.</p> <p>3-topshiriq.1.Yoyiq va yig'iq gaplarning turli ko'rinishlarini ifodalang.2.Mustaqil holda 2 ta yoyiq ikki bosh bo'lakli va 2 ta yoyiq bir bosh bo'lakli gap tuzing.</p>	2- hafta	4
Gapning sintaktik tuzilishi. Gap bo'laklari. Bosh bo'laklar.	<p>1-topshiriq.1.Semantik-sintaktik bo'lakning gap bo'laklaridan farqi nimada?1.Kesimning ega bilan munosabatini ko'rsatuvchi vositalar haqida ma'lumot bering.</p> <p>2-topshiriq. Quyidagi savollarga javob bering</p> <p>Gap bo'laklarining turi qanday aniqlanadi? 2 Gap bo'laklari gapda tutgan mavqeiga ko'ra qanday turlarga bo'linadi? 3.Gapda gap bo'laklaridan boshqa yana qanday sintaktik shakllar qo'llanadi? 4.Nima uchun ular gap bo'lagi hisoblanmaydi? 5. Gap bo'laklarining tuzilishiga ko'ra turlari haqida gapiring. 6. Ega qanday til birliklari bilan ifodalanadi? 7. Ifodalagan hukm turlari bo'yicha kesim qanday guruhlarga bo'linadi?10. Kesimning tuzilishi,ifodalanishiga ko'ra qanday turlari bor?</p>		4

	3-topshiriq. Gapning grammatik asosi, bosh bo'laklarning yangicha talqinlari, ularning an'anaviysidan farqlari haqida ma'lumot bering.		
Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari	1-topshiriq To'ldiruvchining ma'nosi,so'roqlari, turlari, vositalari, ifodalanishini misollar bilan ko'rsatib bering. 2-topshiriq Aniqlovchining ma'nosi,so'roqlari, turlari, ifodalaniishi va gapdagi o'rnini misollar bilan ko'rsatib bering. 3-topshiriq. Holning ma'nosi,so'roqlari, turlari, vositalari, ifodalanishini misollar bilan ko'rsatib bering. 4-topshiriq. Izohlovchilarning ma'no turlarini bayon qiling. 5-topshiriq. Ikkinchi darajali bo'laklarning adabiyotlardagi yangicha talqinlari haqida gapiring.		
O'zbek tilida gap bo'laklarining tartibi. Inversiya	1-topshiriq O'zbek tilida gap bo'laklari gapda odatda qanday, ular qanday tartibda joylashadi? 2-topshiriq Gap bo'laklari odatdagi tartibining o'zgarishi sabablari, buning gap bo'laklari grammatik tabiatiga ta'siri haqida gapiring.		4
Gapning aktual-kommunikativ tuzilishi.	1-topshiriq. Gapning sintaktik tuzilishi va kommunikativ tuzilishi-tema-rematik strukturasi haqida gapiring. 2-topshiriq. Tema va remaning o'zaro munosabati, ularning birbiriga o'tishi haqida gapiring.		4
Murakkablashgan soddagaplar	1-topshiriq. Sodda gaplarni murakkablashtiruvchi vositalar, ularning sintaktik tabiatiga ko'ra turlarini misollar yordamida ko'rsatib bering. 2-topshiriq. Gap bo'laklarining uyushishi, ajratilgan bo'laklar, ularning vazifalari,turlari haqida ma'lumot bering. 3-topshiriq. Ravishdosh, sifat-dosh, harakat nomli o'ramlar orqali murakkablashga sodda gaplar haqida gapiring. 4-topshiriq. Undalma,krish,kiritma, ularning turlari va farqlari haqida ma'lumot bering.		
Bir bosh bo'lakli gaplar. So'z-gaplar.	1-topshiriq. Atov gapning bosh bo'laki bosh kelishidagi ot bilan ifodalanishi ma'lum. Shundan kelib chiqib, an'anaviy grammatikada atov gaplar kesimsiz gaplar qatoriga kiritiladi. Hozirgi grammatikada esa u kesimli gap hisoblanadi: ot-kesimli gapning bir turi deyiladi. Qaysi fikr to'g'ri deb o'ylaysiz? Fikringizni asoslashga harakat qiling. 2-topshiriq. Quyidagi gapni tuzilishiga ko'ra tahlil qiling. Uning betinim harakat qilayotgan epcil qo'llariga qaray-qaray, Sattorovning ko'zlari tinib ketdi. 2.Bosh bo'laklarning miqdoriga ko'ra quyidagi gaplarni tahlil qiling. - Dada, aytgan ishlaringizni qilib bo'ldik. - Barakalla. - Endi kanalga cho'milishga borsak bo'ladimi? - Mayli. 3-topshiriq. Bir bosh bo'lakli gaplarning turlari va so'z-gaplar va ularning turlari, bir bosh bo'lakli va so'z-gapning o'zaro munosabati, farqlari haqida ma'lumot bering.		4
	7-semestr		
Qo'shma gap va uning asosiy belgilari.	1-topshiriq Qo'shma gap va uning asosiy belgilarini misollar yordamida ko'rsatib bering, uni sodda gapga qiyoslab tavsiflang. 2-topshiriq. Qo'shma gapning qurilish materiali, qo'shma gap qismlarini bog'lovchi vositalar haqida ma'lumot bering.	1- hafta	4

	3-topshiriq. Quyidagi gaplarni tuzilishiga ko'ra tahlil qiling, grammatik asoslarining tarkibini ko'rsating: Er-xotin bir-birlariga shunchalik o'rganib ketishgan ediki, bir imo bilan Oybekning nima demoqchiligini Zarifaxonim bilib olardi Buvim xuddi shunaqa mahal ariq bo'yida piyola yuwardi, barmog'idagi uzugi piyolaga tekanda chiq-chiq etib ovoz chiqazardi		
Bog'langan qo'shma gap	1-topshiriq Bog'langan qo'shma gap va uning turlari haqida ma'lumot bering va bog'langan qo'shma gap qismlarini bog'lovchi vositalarni aniqlab, turlarga ajrating, ularning qo'llanish xususiyatlari haqida gapiring. 2-topshiriq. Quyidagi gapning turini, bog'lovchi vositalarni belgilang, bosh bo'laklarning tagiga chizing, ustiga nima bilan ifodalanganini yozib ko'rsating. Mehnatsiz hayot o'g'irlikdir, san'atsiz hayot esa vaxshiylikdir.	2- hafta	4
Ergash gapli qo'shma gaplar va ularning turlari.	1-topshiriq. Quyidagi ergash gapli qushma gaplarning turini aniqlang, ergash gap va bosh gaplarning tagiga tegishli chiziq chizing, sxemasini chizib ko'rsating, bog'lovchi vositalarni belgilang. Luqmoni Hakim o'z o'g'liga dedi: -ey o'g'lim, yalqovlik ko'chasiga kirma, ko'ngling tor bo'lmasin, chunki kimda yalqovlik va besabrlik bo'lsa, u hech qachon baxtga erisha olmaydi! («Jovidoni Hirad»). Er yuzida shunday yashashga urinki, topgan puling faqat to'g'rilik orqali kelgan bo'lsin! (Abdibek Sheroziy). Halol mehnat bilan topilgan va xayrli ishlarga sarflangan boylikdan ko'ra yaxshiroq boylik yo'q! (Otalar so'zi). G' aflat uyqusidin uyg'on, gar tilar bo'lsang murod, kim etar maqsadg'a, har kim bo'lsa bedorroq (Bobur). Biz shunday lirik she'rlar, lirik qo'shiqlar yarataylikki, ular mehnatkash ommaning ichiga kirib ketsin. 2-topshiriq. Ergash gapli qo'shma gaplar va ko'chirma gapli qo'shma gap munosabati haqida ma'lumot bering. 3-topshiriq. Ergash gaplarning sintaktik vazifasiga va ma'nosiga ko'ra turlari haqida gapiring. 4-topshiriq. Bosh va ergash gapga semantik-sintaktik tavsif bering, ularning o'rni-tartibi haqida ma'lumot bering, buning sabablarini tushuntiring.	3-hafta	4
Bog'lovchisiz qo'shma gap va ularning turlari.	1-topshiriq. Ergash gapli qo'shma gaplar va ergash gapli qo'shma gapga sinonim bo'lgan bog'lovchisiz qo'shma gaplarni qiyosiy talqin qiling. 2-topshiriq. Bog'lovchisiz qo'shma gapning bog'langan qo'shma gapga sinonimligini, o'xshashligini ko'rsatuvchi belgi-xususiyatlarini misollar yordamida ko'rsating. 3-topshiriq. Quyidagi gaplarni bog'lovchi vositadalariga ko'ra turini aniqlang. Ota-ona uchun o'g'ildan ko'rgan rohat haqiqiy rohat, qolgani minnatliday tuyilaveradi.. Ota-onangiz o'tgandan keyin, o'zingizni sinamoq uchun ham ularni taniydiganlar bilan bir suhbatlashib ko'ring-tamoman yangilanasiz, yuragingiz suv ichganday bo'ladi. 4-topshiriq. Bog'langan yoki ergashgan gapga aylantirib bo'lmaydigan bog'lovchisiz qo'shma gaplarga misollar toping, buning sabablari haqida ma'lumot bering.	4-hafta	4
Murakkab qo'shma gap va ularning turlari.	1-topshiriq. Murakkab qo'shma gaplarning yuzaga kelishi, ularning bog'lanish yo'li bilan tuzilgan, ergashish yo'li bilan tuzilgan, ham tenglanish (bog'lanish) va ergashish yo'li bilan tuzilgan turlari haqida misollar bilan ma'lumot bering. 2-topshiriq. Teng bog'lanishli murakkab qo'shma gap komponentlari kesimining ifodalanish xususiyatlari haqida ma'lumot bering.	5-hafta	4

	<p>3-topshiriq. Ergash gaplar bosh gapdan oldin ham ,keyin ham kelib birgalik ergashishni tashkil qilishi mumkinligini misollar yordamida asoslang.</p> <p>4-topshiriq. Ketma-ket ergashuv yo'li bilan tuzilgan murakkab qo'shma gapning grammatik xususiyatlarini misollar yordamida ko'sating.</p> <p>5-topshiriq. Aralash bog'lanishli murakkab qo'shma gap va ularning ko'prok uchraydigan turlari haqida misollar yordamida gapiring, ularning sxemalarini chizib ko'rsating.</p>		
O'zga gapli qurilmalar	<p>1-topshiriq Ko'chirma gap qanday fikrni bildirishiga ko'ra farqlarini misollar yordamida ko'rsatib bering.</p> <p>2-topshiriq Ko'chirma gap va muallif gap kesimlarining ma'no xususiyatlari,turlarini misollar yordamida ko'rsating.</p> <p>3-topshiriq Ko'chirma gap va muallif gapining o'rni turlicha bo'lishini misollar yordamida dalillang.</p> <p>4-topshiriq. Ko'chirma gapni o'zlashtirma gapga aylantirish sabalari va bunda yuz beradigan semantik-sintaktik o'zgarishlar haqida ma'lumot bering.</p> <p>5-topshiriq. Ko'chirma gapli qo'shma gaplarda tinish belgilarining ishlatilishini misollar yordamida sxema vositasida ko'rsating.</p>	6-hafta	4
Super- sintaktik butunlik	<p>1-topshiriq Supersintaktik butunlik qismlarini bog'lovchi vositalarni muayyan SSB misolida ko'rsating.</p> <p>2-topshiriq. Supersintaktik butunlikning eng katta sintaktik butunlik ekanligini nazariy jihatdan asoslang.</p> <p>3-topshiriq. Supersintak butunlik murakkab qo'shma gaplardan nimasi bilan farq qiladi. Misollar yordamida qiyosiy tavsif bering.</p> <p>4-topshiriq.SSB bir butunligini ta'minlab turuvchi omillar haqida gapiring.</p>	7-hafta	4
O'zbek adabiy tilida tinish belgilari	<p>1-topshiriq. O'zbek adabiy tilida tinish belgilarini ishlatishda nimalarga asoslaniladi?</p> <p>2-topshiriq Tinish belgilarining turlari va vazifalari va ularni ishlatish usullari haqida ma'lumot bering.</p> <p>3-topshiriq. Nuqta, vergul, nuqtali vergul, ikki nuqta, qo'shtirnoq, tire, qavs belgilarining ishlatilish o'rinlarini misollar bilan izohlang.</p>	8-hafta	4
Uslubiyat va nutq uslublari.	<p>1-topshiriq. Nutq uslublarning o'ziga xos xususiyatlari ko'proq nimalarda ko'rinadi? Javobingizni misollar yordamida asoslang.</p> <p>2-topshiriq. Ayrim gap turlari va so'z birikmalari o'rtasidagi sinonimiya haqida gapiring.</p> <p>3-topshiriq. Qo'shma gaplarning uslubiy xususiyatlari haqida misollar bilan ma'lumot bering.</p> <p>4-topshiriq. Fonetik, leksik, morfemik-morfologik uslubiyatga misollar keltiring.</p> <p>5-topshiriq. Badiiy uslubni bir she'r misolida fikr tavsiflang.</p>		4
3-semestr			
"Turkiy guliston yoxud axloq" asari	"Turkiy guliston yoxud axloq" asarining ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati yuzasidan adabiy tahlil	1-hafta	4
H.H. Niyoziy ma'rifati	Hamza qalamiga	2-hafta	4
G'afur G'ulomning nasriy asarlari	G'afur G'ulomning nasriy asarlari yuzasidan adabiy tahlil	3-hafta	4

QuddusMuham madiyninghayo tivaijodiyfaoliy ati	Q.Muhammadiyshe'riyatidatabiatgamunosabat; poeticobrazningo'rnihamdaahamiyatiyuzasidanadabiytahlil	4-hafta	4
Zafar Diyor va ShukurSa'dulla hayotivaijodi	Zafar Diyor va Shukur Sa'dulla hayoti va ijodiyuzasidan adabiy tahlil	5-hafta	4
Po'latMo'min va QudratHikmatn inghayotivaijod i	Po'latMo'min va QudratHikmatninghayotivaijodiyuzasidanadabiytahlil	6-hafta	4
XudoyberdiTo' xtaboyevhayoti vaijodi	"Sariqdevniminib", "Qasoskorningoltinboshi", "Beshbolaliyigitcha" asarlariningbadiiyxususiatlariyuzasidanadabiytahlil	7-hafta	4
MirazizA'zam va TursunboyAdas hboevninghayo tivaijodiyfaoliy ati	MirazizA'zam va TursunboyAdashboevninghayotivaijodiyfaoliyatiyuzasidanadabiytahlil	8-hafta	4
Muhammad Ali va Anvar Obid- jon hayotivaijodiyf aoliyati	Muhammad Ali va Anvar Obidjon hayotivaijodiyfaoliyatiyuzasidan adabiy tahlil	9-hafta	4
Chet el bolalar adabiyotining umumiy tahlili	Chet el bolalar adabiyoti yuzasidan adabiy tahlil	10-hafta	4
Jami			298

4. Reyting baholash tizimi

4.1. Reyting nazorati jadvali

1-kurs uchun Baholash tartibi va mezonlari

Oraliq baholash (OB) - semestr davomida talabanning fan o'quvdasturini tegishli tugallangan bo'lim(lar)ini o'zlashtirishini baholash usuli. OBsoni (bir semestrda 2 tadan oshmasligi lozim) va shakli (suhbat, yozma ish, og'zaki so'rov, test o'tkazish, kollokvium, hisob-grafika ishi, nazorat ishi, kurs ishi, kurs loyihasi, ijodiy topshiriqva hokazo) fanxususiyati va unga ajratilgan umumiy soatlar xdjmidan kelib chiqqan holda belgilanadi;

Yakuniy baholash (YaB) - semestr yakunida talabanning muayyan fan bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishini baholash usuli. U asosan tayanch tushuncha va iboralarga asoslangan yozma ish, og'zaki so'rov, test, ijodiy ish va boshqa shakllarda o'tkaziladi.

Baholashlar yozma ish shaklida o'tkazilganda, talabanning yozma ishlarini tekshirish identifikatsiya rakamlari berish orqali amalga oshiriladi.

Yozma ish talaba tomonidan mustaqil ravishda yoziladi. Mualliflikni o'zlashtirish (plagiat)ga yo'l qo'yilmaydi. Yozma ish matnidagi o'zganing mualliflik ishidan olingan har qanday matnda muallif, ishning nomi va ishning boshqa rekvizitlarini ko'rsatgan holda havolalar keltirilishi shart. Yozma ishni tekshirishda plagiat holatlari aniqlanishi,

shuningdek ikki yoki undan ortik yozma ishning mustaqil yozilganligiga shubha uyg'otadigan darajada o'xshash bo'lishi ushbu barcha yozma ishlarga nol ball qo'yih yoki oldin qo'yilgan ballarni bekor qilishga asos bo'ladi.

Baholashlar bo'yicha o'tkazilgan yozma ishlar 6 oy saqlanadi va muddat o'tganidan so'ng o'rnatilgan tartibda yo'q qilinadi.

O'quv rejasidagi fanlar buyicha belgilangan baholash turlarini barcha talabalar topshirishlari shart. Yakuniy baholashlar jadvali fakultet dekani tomonidan tayyorlanib, baholash boshlanishidan bir oy oldin oliy ta'lim muassasasi rektori (prorektori) tomonidan tasdiqlanadi.

Oraliq baholash jarayoni kafedra mudiri tomonidan tuzilgan komissiya ishtirokida davriy ravishda o'rganib borilishi mumkin va uni o'tkazish tartiblari buzilgan hollarda, oralik nazorat natijalari bekor qilinib, oraliq nazorat qayta o'tkaziladi.

Oliy ta'lim muassasasi rahbarining buyrug'i bilan ta'lim sifatini nazorat kilish bo'limi yoki o'quv-uslubiy boshqarma (bo'lim) boshlig'i rahbarligida tuzilgan komissiya ishtirokida yakuniy nazoratni o'tkazish jarayoni davriy ravishda o'rganib boriladi va uni o'tkazish tartiblari buzilgan hollarda, yakuniy nazorat natijalari bekor qilinadi hamda yakuniy nazorat qayta o'tkaziladi.

4. Reyting baholash tizimi

4.1. Reyting nazorati jadvali

Nazorat turi	Reyting baholashlar			Jami	Sarlash bali
	1	2	3		
JN (40 %) shu jumladan	50	50	54	154	84
JN (amaliy ish)	31	31	31	93	51
JN (mustaqil ishi)	19	19	23	61	33
ON (30 %)	16	50	50	116	64
YAN (30 %)				116	64
Jami:				386	212

KUZGISEMESTR

№	Sentyabr				Oktyabr				Noyabr				Dekabr				Yanvar				Fevral		Ball			
	2-4	5-10	12-17	19-24	26-1	3-8	10-15	17-22	24-29	31-5	7-12	14-19	21-26	28-3	5-10	12-17	19-24	26-31	9-14	16-21	23-28	30-4		6-11	13-18	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22		23	24	
1	JN40%	Amaliy					6							6					6			6				24
		Mustaqil ta'lim						4							4						4					
2	ON30%	Yozma ish												9									9			18
		Mustaqil ta'lim									4				4							4				
3	VaN – 30%																	30		30						
Jami		14								23				33						70						
Jami bo'yicha		14								23				63						100						

BAHORGISEMESTR

№	Fevral		Mart				Aprel				May			Iyun			Ball			
	20-25	27-4	6-11	13-18	20-25	27-1	3-8	10-15	17-22	24-29	1-6	8-13	15-20	22-27	29-3	5-10		12-17	19-27	
	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40		41	42	
1	JN 40%	Amaliy			6								6			6				24
		Mustaqil ta'lim				4				4					4					
2	ON 30%	Yozma ish							9									9		18
		Mustaqil ta'lim								4						4			4	12
3	VaN – 30%																		30	30
Jami		14					23					33					30	100		
Jami bo'yicha		14					23					63						100		

Baho	5	4	3	2
Reyting	86-100	71-85	55-70	< 55
Fanni o'zlashtirish ko'rsatkichlari	329-386	271-328	212-270	211

4.2. JNni baholash mezonlari

Ona tili fani bo'yicha joriy baholash talabani amaliy mashg'ulotlaridagi va mustaqil ish topshiriqlarini o'zlashtirishini aniqlash uchun qo'llaniladi. JN har bir amaliy mashg'ulotlarida so'rov o'tkazish, savol va javob, taqdimot ishlari topshiriqlarini bajarish va himoya qilish kabi shakllarda amalga oshiriladi. JN har bir amaliy mashg'ulotlarda so'rov, ya'ni kollokvium o'tkazish, savol va javob, suhbat hamda mustaqil ish topshiriqlari bo'yicha hisobot topshirishkabi shakllarda amalga oshiriladi. Talabaga JN da butun ballar qo'yiladi.

Talabani amaliy mashg'ulotlarni o'zlashtirish darajasi quyidagi mezon asosida aniqlanadi

Baholash ko'rsatkichi	Baholash mezonlari	reyting bali
A'lo, 86-100%	Yetarli nazariy bilimga ega. Topshiriqlarni mustaqil bajargan. Berilgan savollarga to'liq javob beradi. Masalaning mohiyatiga to'liq tushunadi. Auditoriyada faol. O'quv tartib intizomiga to'liq rioya qiladi. Topshiriqlarni namunali rasmiylashtirgan.	5
Yaxshi, 71-85%	Yetarli nazariy bilimga ega. Topshiriqlarni echgan. Berilgan savollarga etarli javob beradi. Masalaning mohiyatini tushunadi. O'quv tartib intizomiga to'liq rioya qiladi.	4
Qoniqarli, 55-70%	Topshiriqlarni yechishga harakat qiladi. Berilgan savollarga javob berishga harakat qiladi. Masalaning mohiyatini chala tushungan. O'quv tartib-intizomiga rioya qiladi.	3

Qoniqar -siz 0-54%	Talaba amaliy mashg'ulot darsi mavzusiga nazariy tayyorlanib kelmasa, mavzu bo'yicha masala, misol va savollariga javob bera olmasa, darsga sust qatnashsa, bilim darajasi qoniqarsiz baholanadi	2
--------------------	--	---

4.3. ONni baholash

Oraliq nazorat "Ona tili" fanining bir necha mavzularini qamrab olgan bo'limi bo'yicha, tegishli nazariy va amaliy mashg'ulotlar o'tib bo'lingandan so'ng yozma-og'zaki ravishda amalga oshiriladi. Bundan maqsad talabalarning tegishli savollarni bilishi yoki muammolarni echish ko'nikmalari va malakalari aniqlashdan iborat. O'quv yilining 1-semestrda 2-ta, 2-semestrda 2ta, 4- va 5- semestrlarda 2 tadan ON o'tkazish rejalashtirilgan bo'lib 30(15+15)balidan iborat. ON nazorat ishlari yozma(-og'zaki) nazorat ishi va referat ishi (yoki test) usulida o'tkazilishi nazarda tutilgan,yozma nazorat ishi va test savollari ishchi o'quv dastur asosida tayyorlanadi. ON ga ajratilgan balldan 55% dan past ball to'plagan talaba o'zlashtirmagan hisoblanadi. ON ni o'zlashtirmagan talabalarga qayta topshirish imkoniyati beriladi. ON bo'yicha olinadigan testlar kafedra mudiri rahbarligida tashkil etiladi va kafedrada o'quv yilining oxirigacha saqlanadi.

4.4. YaNni baholash

Yakuniy nazorat "Ona tili va adabiyot" fanining barcha mavzularini qamrab olgan bo'lib, nazariy va amaliy mashg'ulotlar o'tib bo'lingandan so'ng yozma ravishda amalga oshiriladi. Bundan maqsad talabalarning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichlari, ya'ni bilim darajasi yoki muammolarni echish ko'nikmalari va malakalari aniqlanadi. YaN nazorat ishlari test usulida ham o'tkazilishi nazarda tutilgan,test sovellari ishchi o'quv dasturi asosida tayyorlanadi. ON va JNlarga ajratilgan balldan 55% dan past ball to'plagan talaba o'zlashtirmagan hisoblanadi va YaNga kiritilmaydi. YaNni o'zlashtirmagan talabalarga qayta topshirish imkoniyati beriladi. YaN bo'yicha olinadigan yozma ish variantlari kafedra mudiri rahbarligida tuziladi va dekanatlarga topshiriladi.

Test usulida YaN ni baholash mezonlari:

YaN test va yozma ish shaklida o'tkaziladi va talabaning javoblari 30 ballik tizimda baholanadi. Bunda testga ajratilgan 10 ball 10 savollar soniga bo'linib, bir savolga qo'yiladigan ball topiladi (1 ball) uni to'g'ri javoblar soniga ko'paytirib va yozma ishdagi 3 ta nazariy savollarga 10 balldan, jami nazariy savolga 30 balldan baholanib talabaning YaN da to'plagan ballari aniqlanadi.

Dasturning axboriy-uslubiy ta'minoti

"Ona tili va adabiyot" fani bo'yicha ta'lim berish jarayonida o'qitishning zamonaviy texnologiyalaridan, shu paytgacha tajribali pedagoglar tomonidan to'plangan ilg'or metod va usullardan, shuningdek, texnika taraqqiyotining imkoniyatlaridan unumli va o'rinli foydalanish tavsiya etiladi.

Foydalaniladigan asosiy darslik va o'quv qo'llanmalar, elektron ta'lim resurslari hamda qo'shimcha adabiyotlar ro'yxati

Rahbariy adabiyotlar

1. Ш.Мирзиёев Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент –“Ўзбекистон” -2016.56 Б.
2. Ш.Мирзиёев Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга кураимиз. Тошкент –“Ўзбекистон” -2016.488 Б.
3. Ш.Мирзиёев Қонун устуворлиги ва инсон манфаатлари таъминлаш-юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Тошкент –“Ўзбекистон” -2016.488 Б.
4. Ш.Мирзиёев Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик-ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. Тошкент –“Ўзбекистон” - 2017.104 Б.

5. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947 сонли Фармони.
6. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – Т.: Ўзбекистон, 2014. -46 б.
7. Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori.- Т.: «Sharq» nashriyot-matbaa kontserni, 1997.

Asosiy darsliklar va o'quv qo'llanmalari

1. Hamroyev M., Muhamedova D., Shodmonqulova D., Gulomova X., Yo'ldosheva Sh. Ona tili. Toshkent, 2007-yil. -300 bet.
2. Ikromova R., Muhamedova D., Hamrayev M. Ona tilidan mashqlar to'plami. TDPU, Toshkent, _ 2009-yil. -240 bet.
3. Жумабоев М. Ўзбек болалар адабиёти. -Т.: Ўқитувчи, 2002, -290 бет.
4. Жумабоев М Болалар адабиёти. -Т.: Ўқитувчи, 2011, 260 бет.
5. Бережная Т.И., Махкамова Ш.Т. Родной язык. Ташкент. Иқтисод-молия, 2007г.- 152 б.
6. Зубарева Е.Е. и др. Детская литература: Учебник/Е.Е. Зубарева, В.К. Сигов, В.А. Скрипкина и др.; Под ред. Е.Е. Зубаревой.— Москва: Высшая школа, 2004 г.-551 с.
7. McConnell, Bruce «Economics», 2003г.-455 с.
8. Ҳожиёв А. Тилшунослик терминларнинг изоҳли луғати. Тошкент. 2002 й.

Elektron ta'lim resurslari

1. www.tdpu.uz
2. www.pedagog.uz
3. www.Ziyonet.uz
4. www.edu.uz

Ishchi o'quv dasturga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida

_____ o'quv yili uchun ishchi o'quv dasturiga qo'yidagi o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilmoqda:

O'zgartirish va qo'shimchalarni kirituvchilar:

_____ (professor-o'qituvchining I.F.O.)

_____ (imzosi)

Ishchi o'quv dasturga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalar "Pedagogika" fakul'teti Kengashida muhokama etildi va ma'qullandi (_____ yil " ____ " _____dagi " ____ " - sonli bayonnoma).

Fakultet
Kengashi raisi:

M. Mamatqulov

